

**Miljø- og
Fødevareministeriet**

Evaluering af handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin

oktober 2018

Indhold

Indhold

1. Resumé	3
2. Indledning.....	5
3. Evaluering	6
3.1 Større overlevelse blandt pattegrise	6
3.2 Større overlevelse blandt søer	14
3.3 På sigt skal alle søer gå i løsdrift	18
3.4 Stop for kastration af pattegrise	21
3.5 Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise	26
3.6 En styrket indsats mod mavesår	31
3.7 Dyrevelfærd indarbejdes i månegrисprojektet	34
3.8 Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd	35
3.9 Undervisning i dyrevelfærd	37
3.10 Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau	40
4. Bilag	43
Bilag 1. VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets	43
Bilag 2. Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon	45
Bilag 3. Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt.....	47
Bilag 4. HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?	48
Bilag 5. Stikoncept til grise med lange haler (special-H).....	50
Bilag 6. Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact	52
Bilag 7. Månegrисens Netværk	54
Bilag 8. Aftale om overlevelse af pattegrise mellem DDD og SEGES	55

Kolofon

Evaluering af handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin

Denne evaluering er udarbejdet af Miljø- og Fødevareministeriet i 2018

Miljø- og Fødevareministeriet

Slotsholmsgade 12

1216 København K

Tlf.: 33 92 33 01

www.mfvm.dk

1. Resumé

“Handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin” indeholder en række mål med tilhørende initiativer fordelt på 10 indsatsområder. En nedsat følgegruppe til handlingsplanen følger løbende fremdriften samt diskuterer disse indsatsområder og initiativer ved halvårslige møder. Denne rapport er tredje evaluering af svinehandlingsplanens 10 indsatsområder. Ved udarbejdelsen af evalueringen har Fødevarestyrelsen indhentet bidrag fra Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion¹, Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen². Det indhentede materiale er derefter bearbejdet af Fødevarestyrelsen, som har udarbejdet denne rapport. Evalueringen er efterfølgende sendt i høring i følgegruppen.

Evalueringen af fremdriften i svinehandlingsplanens indsatsområder er kort opsummeret i nedenstående.

- Handlingsplanens mål er at hæve overlevelseshraten med én pattegris per kuld i 2020. Ud fra totaldødeligheden for pattegrise svarer det til, at dødeligheden skal falde til ca. 16 % i 2020. Der har det sidste år været en stigning i den totale pattegrisedødelighed for første gang i 10 år fra 21,3 % i 2016 til 21,7 % i 2017. Det vurderes, at målet ikke nås. Stigningen understreger, hvor vanskeligt det vil blive at nå målet i 2020, selvom det forventes, at dødeligheden fremadrettet vil falde igen. Dette underbygges af, at avl for LG5 vil medvirke til at reducere dødelighed i produktionsbesætningerne de kommende år. Endvidere forventes forbedret management at kunne bidrage til en fortsat reduktion i dødeligheden. Herudover har branchen nedsat en ekspertgruppe, som skal bidrage med at bringe udviklingen tilbage på sporet.
- Der er ikke i handlingsplanen fastsat et egentligt mål vedrørende sodødelighed. Branchen har selv en målsætning om, at sodødeligheden skal ned under 9 % inden 2018. Det har været besluttet at følge den målsætning til og med 2018. Fra 2016 til 2017 er der modtaget 1.400 færre søer til destruktions svarende til en sodødelighed på 11 %. Der er tale om et fald fra 11,3 % i 2016. Følgegruppen er optaget af, at der sker et fortsat konstant fald i sodødeligheden. Dog vurderes det, at en dødelighed på 11 % på landsplan i 2018 kan blive vanskeligt at nå. Det forventes, at den positive udvikling vil forsætte, og det er afgørende, at indsatsen med at reducere sodødeligheden fastholdes.
- Tilskudsordningen til løsdrift i farestalde har indtil videre resulteret i 2.320 stipladser mod 1.200 stipladser ved sidste evaluering. Derudover var der etableret 2.000 løsdriftsstier til diegivende søer, inden ordningen startede. Målsætningen om, at 10 % af de diegivende søer skal gå i løsdrift i farestalden i 2020, svarer til 26.000 stipladser i 2020. Det vurderes, at det, da støtteordningen nu også omfatter de såkaldte kombistier, som giver mulighed for at fiksure soen i dagene omkring faring, vil være mere attraktivt for svineproducenterne at søge midlerne. Der er i øjeblikket 1,7 % af stipladserne, som er til løsgående søer. Det estimeres, at hvis rammen for 2016, 2018 og 2019 bliver fuldt udnyttet, kan det samlede stiantal komme op på ca. 13.300 pladser, svarende til at 51,2 % af målsætningen bliver nået. Samtidig vil det betyde, at

---

¹ Tidligere SEGES, Videncenter for Svineproduktion.

² GUDP sekretariat.

5,1 % af det totale antal stipladser i farestaldene vil være til løsgående søer. Udover dette antal løsdriftsstier kan der, sideløbende med farestaldsordningen, være etableret løsdriftsstier til diegivende søer, hvor der ikke er modtaget tilskud fra ordningen. Dertil vurderer Fødevarestyrelsen, at Det statslige Dyrevelfærdsmærke vil motivere flere producenter til at lægge om til løsdrift i farestalden.

- Vedrørende kastration er målet, at kastration uden bedøvelse skal ophøre senest i 2018. Som følge af de igangværende initiativer med indførsel af lokalbedøvelse forud for kastration forventes målet at blive opfyldt.

Indsatsområdet vedrørende en øget hangriseproduktion har indtil videre haft begrænset fremdrift med en mindre stigning i antallet af slagtede hangrise de seneste år. Ifølge branchen er Danish Crown ved at nå loftet for, hvad der kan håndteres og afsættes markedsfølsomt. Følgegruppen finder det vigtigt, at der arbejdes videre med tiltag, der kan øge produktionen af hangrise, så kirurgisk kastration på sigt kan undgås.

- Hverken myndigheder eller branche foretager systematisk registrering af, om besætninger har halekuperede svin eller ej. EU-Kommissionen estimerer, at 98,5 % af grisene i Danmark halekuperes. Fremadrettet vil udviklingen i forekomsten blive fulgt med stikprøvebaserede undersøgelser på slagterierne. Det vurderes ikke, at der er kommet væsentligt flere grise med intakte haler i de danske svinestalde siden sidste evaluering. Grise, som ikke halekuperes, findes stort set kun i specialproduktioner såsom Antonius, økologisk- og frilandsgrise samt hos grise produceret under Det statslige Dyrevelfærdsmærke. Det vurderes dog, at de mange initiativer, der er iværksat i regi af handlingsplanen samt EU-Kommissionens øgede fokus på at få medlemsstater til at træffe foranstaltninger for at begrænse behovet for halekupering alt sammen vil bidrage til at nedbringe antallet af halekuperede grise. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at indførsel af et krav om en risikovurdering i relation til halekupering vil være med til at sætte øget fokus på, om det er nødvendigt at halekuperer i den enkelte besætning.
- Indsatsen for at reducere forekomsten af mavesår fokuserer på en screening af søer. Screeningsprogrammet er på plads og er nu indarbejdet i erhvervets DANISH-ordning. Det er dog blevet forsinket, men målet forventes at kunne opnås. Resultaterne fra screeningen offentliggøres løbende på SEGES Svineproduktions hjemmeside. Umiddelbart betragtes andelen af besætninger, hvori mavesår anses som et besætningsproblem ikke som stor.
- Indsatsområdet, der sætter fokus på staldindretning, der tilgodeser dyrevelfærden, har resulteret i, at GUDP tidligere har givet tilsagn om støtte til to udviklings- og demonstrationsprojekter under ansøgningsrunden om Månegrisens modelstald. Derudover er der bevilliget fem projekter af GUDP om udvikling af ny teknologi, der tager højde for dyrevelfærd. Det ene udviklings- og demonstrationsprojekt i form af en modelstald er lukket ned. Øvrige projekter er endnu ikke afsluttede, og der foreligger derfor ikke et samlet overblik over resultaterne. Projekterne gennemføres i henhold til betingelserne i deres tilsagn fra GUDP.
- Det statslige Dyrevelfærdsmærke er etableret for fersk svinekød samt tilberedt kød og kødprodukter med svinekød, og der er nu dyrevelfærdsmærkede produkter i detailhandelen. Dyrevelfærdsmærket medvirker til indsatsen om markedsbaseret

forbedring af dyrevelfærd for svin. Mærket er kendt af halvdelen af forbrugerne, og 2 ud af 3 har tillid til mærket, hvilket betegnes som et rigtig godt niveau efter så kort tid på markedet. Det dyrevelfærdsmærkede grisekød udgør 25 % af det ferske danske grisekød, der omsættes i danske butikker. Antallet af besætninger, der leverer til ordningen, er steget siden lanceringen fra 155 til ca. 190 medio 2018.

- Handlingsplanens initiativ om, at landbrugsuddannelserne kunne udvikles og forbedres med hensyn til dyrevelfærd anses som at være opfyldt. Der er nu uddannelseskra­v til besætningsansvarlige. Dyreværnsloven er ændret, og en ny bekendtgørelse om uddannelseskra­v trådte i kraft i juli 2018.

Med hensyn til afdækning af mulighederne for et uddannelseskra­v til landbrugsmedarbejdere anses dette punkt også opfyldt. Baseret på en samlet vurdering er der ikke fra myndighedsside fundet behov for at indføre decideret myndighedskra­v om uddannelse af landbrugsmedarbejdere. Derimod har SEGES Svineproduktion udarbejdet undervisningsmateriale og udbudt et kursus rettet mod landbrugsmedarbejdere.

- Målet med at fremme på internationalt niveau omfatter indsatsområder, der skal løfte dyrevelfærden på tværs af EU. Positionspapiret er underskrevet og sendt til EU-Kommissionen. Der arbejdes for at fremme en ændring af svinedirektivet, hver gang lejligheden byder sig. Fødevarestyrelsen deltager i EU-Kommissionens arbejde med dyrevelfærdsplatformen og arbejder fortsat sammen med Nederlandene og Tyskland på at finde løsninger på de problematikker, der kan opstå i forbindelse med kontrollen, herunder fortolkning af direktivbestemmelser. En større forståelse for andre landes fortolkning af EU-regler kan bidrage til højere dyrevelfærd og forbedre konkurrenceevnen.

2. Indledning

Handlingsplanen blev til efter et svinetopmøde den 13. marts 2014 mellem daværende fødevarerminister, Dan Jørgensen, og repræsentanter fra dansk landbrug, slagterierne, dyreværnsorganisationerne, forbrugerorganisationer, dyrlæger og detailhandlen. På mødet blev der underskrevet topmødeerklæring om at arbejde for markante forbedringer i dyrevelfærden, der samtidig tilgodeser dansk landbrug og fødevarerektorens høje anseelse og fremtidige vækstmuligheder. Underskriverne af erklæringen var Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion, Dyrenes Beskyttelse, DyreværnsOrganisationernes SamarbejdsOrganisation (DOSO), Den Danske Dyrlægeforening (DDD), Danske Slagtermestre, COOP Danmark, De Samvirkende Købmænd, Salling Group³ og Forbrugerrådet Tænk.

På baggrund af topmødeerklæringen blev der iværksat en "Handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin". Handlingsplanen indeholder en række mål med tilhørende initiativer fordelt på følgende indsatsområder:

---

³ Tidligere Dansk Supermarked.

1. Større overlevelse blandt pattegrise
2. Større overlevelse blandt søer
3. På sigt skal alle søer gå i løsdrift
4. Stop for kastration af pattegrise
5. Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise
6. En styrket indsats mod mavesår
7. Dyrevelfærd indarbejdes i månegrисprojektet
8. Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd
9. Undervisning i dyrevelfærd
10. Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau

Af handlingsplanen fremgår det, at Fødevareministeriet skulle nedsætte en følgegruppe bestående af repræsentanter fra: Den Danske Dyrlegeforening, Dyrenes Beskyttelse, DOSO, Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion, Danske Slagtemestre og Økologisk Landsforening.

Ud over ovennævnte deltager Danske Svineproducenter og Landbrugsstyrelsen i følgegruppen.

Formålet med følgegruppen er at overvåge fremdriften i og implementeringen af de enkelte initiativer i handlingsplanen, evaluere effekten af handlingsplanens initiativer med hensyn til at opfylde mål, der er sat i handlingsplanen samt årligt afrapportere til miljø- og fødevareministeren. Denne rapport er tredje evaluering af handlingsplanens initiativer.

3. Evaluering

Evalueringen af initiativernes effekt er foretaget på baggrund af data indhentet fra erhvervet og fra Landbrugsstyrelsen. For hvert indsatsområde i handlingsplanen vil nedenstående blive gennemgået:

- Målet med det enkelte indsatsområde
- Initiativer iværksat for at nå målene
- Tiltag der ligger udenfor den oprindelige handlingsplan
- Indsatsområdets fremdrift

3.1 Større overlevelse blandt pattegrise

Målet med dette indsatsområde er, at overlevelsesraten for pattegrise bliver hævet med én gris pr. kuld i 2020.

Målet for pattegriseoverlevelsen er defineret både som en rate⁴ og et konkret antal. Som konsekvens heraf er der ikke taget stilling til det faktum, at antallet af grise, der overlever i et kuld, påvirkes af, at kuldstørrelsen øges. Det vil sige, forudsætningen for at nå målet ændres løbende.

---

⁴ Det kan forstås både som en del af en sum, hvor kuldstørrelsen er den samme eller den "talværdi, som angiver fx en mængde, en stigning eller en hyppighed, og som indgår i en sammenligning, en statistisk beregning el.lign. ofte angivet i procent af en bestemt størrelse" (fra Den Danske Ordbog), hvor kuldstørrelsen ændrer sig.

Målet vurderes i evalueringen ved at se på udviklingen af den totale pattegrisedødelighed i procent. Denne metode svarer til den måde, branchen opgør det på i deres årlige opgørelser om landsgennemsnit for svineproduktionen⁵. Dødeligheden pr. kuld udtrykkes relativt, og antallet af fravænnede grise i procent af totalfødte giver et indtryk af de avls- og managementmæssige forbedringer. Der kan således være det samme antal grise, der dør i de enkelte kuld, men såfremt kuldene bliver større, vil der også overleve flere grise. Der bliver dermed tale om et procentuelt fald i dødelighed.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Handlingsplaner på besætningsniveau for dødelighed
2. Avlsarbejdet og LG5
3. Økologisk indsats for forbedring af dyrevelfærd mv. i svineproduktionen

1. Handlingsplaner på besætningsniveau for dødelighed (pattegrise)

I henhold til den oprindelige handlingsplan tilsigter initiativet, at producenten, i besætninger hvor pattegrisedødeligheden overstiger 25 % (total dødelighed), sammen med besætningsdyrlægen tager initiativ til at inddrage pattegrisedødeligheden i besætnings sundhedsrådgivning.

Vejledningen om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger⁶ indeholder et afsnit om dyrlægens rådgivning om pattegrisedødelighed. Heri lægges der overordnet op til at sætte fokus på pattegrisedødelighed i alle besætninger med pattegrise (uanset niveauet af dødelighed), og at der, som en fast del af dyrlægens rådgivning om dyrevelfærd, skal indgå rådgivning om, hvordan besætnings pattegrisedødelighed kan reduceres.

I den målrettede dyrevelfærdsindsats⁷, der indgår som en del af sundhedsrådgivningen, er der lagt op til, at der skal laves en problemorienteret indsats, der er tilpasset den enkelte besætning. Her kan besætningsdyrlægen sammen med den besætningsansvarlige identificere op til 3 indsatsområder vedrørende dyrevelfærd, som er relevant for den pågældende besætning. I den forbindelse er det præciseret i vejledningen om sundhedsrådgivningsaftaler, at især besætninger med en pattegrisedødelighed på over 25 % bør fokusere på dødelighed, som et indsatsområde og lave en handlingsplan herfor. Formålet er, at de praktiserende dyrlæger anvender dette, når de diskuterer pattegrisedødelighed med producenten i de besætninger, hvor den totale pattegrisedødelighed overstiger 25 %.

Fødevarestyrelsens kontrol med overholdelse af bestemmelserne vedrørende den målrettede dyrevelfærdsindsats vil primært ske i form af kampagnekontroller. I andet halvår af 2018 laves

---

⁵ Notat nr. 1819 landsgennemsnit for svineproduktion 2017, SEGES Svineproduktion.

⁶ Vejledningen om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger er opdateret i december 2016; https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Dyrevelfaerd%20og%20veterinaermedicin/Veterinaermedicin/Sundhedsraadgivning/Vejledning%20om%20sundhedsraadgivningsaftaler%20for%20svinebesaetninger_14122016.pdf.

⁷ Den 14. december 2016 blev bekendtgørelse nr. 1464 af 7. december 2015 om egenkontrol med dyrevelfærd ophævet. Dermed bortfalder dyrlægernes audit af egenkontrollen. Samtidig blev bekendtgørelserne om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger med tilhørende vejledninger ændret. Besætningsansvarlige og dyrlæge skal nu i fællesskab lave en målrettet dyrevelfærdsindsats indenfor de områder i besætningen, hvor der er mest brug for det.

en administrativ gennemgang af den målrettede dyrevelfærdsindsats. Gennemgangen skal se på, om indsatsen har medført tilstrækkelige tiltag og identificere eventuelle problemområder, hvor der er behov for at følge op.

Landbrug & Fødevarer, Svineproduktion har oplyst, at der er lagt en ny strategiplan, hvor dyrevelfærd og samfundsaccept sættes i højsædet. Det betyder blandt andet, at der justeres på kravene i DANISH-ordningen. Pattegrisedødelighed er et af de områder, hvor der vil ske en opstramning. Svinehandlingsplanens oprindelige initiativ var primært rettet mod besætninger med en dødelighed på over 25 %. Med de nye DANISH-krav skal der i alle besætninger foreligge en målsætning med initiativer, der øger pattegriseoverlevelsen.

2. Avlsarbejdet og LG5

Antal levende grise per kuld opgjort 5 dage efter faring (LG5) har været avlsmålet siden 2004, hvor dette mål erstattede antal fødte pr. kuld.

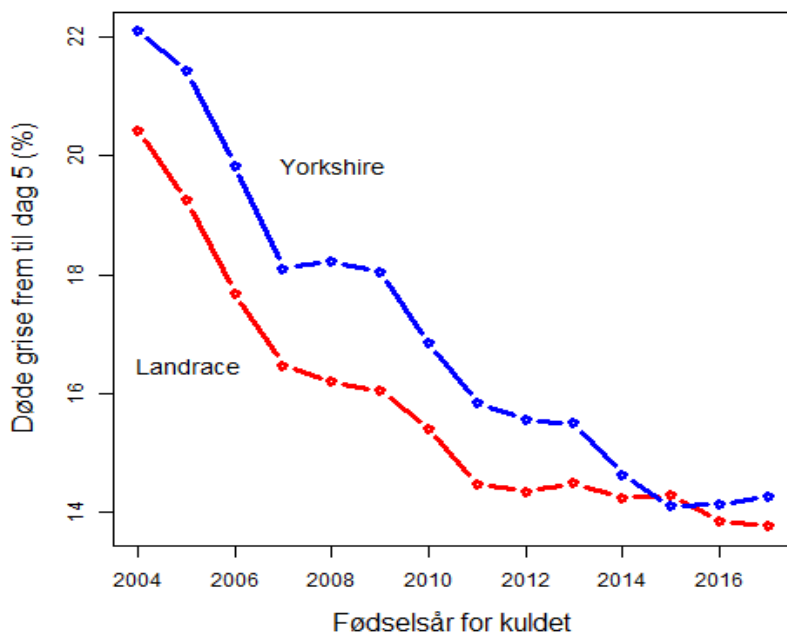
Det nye avlsmål blev til på grundlag af en stor dataopsamling i avlssystemet med efterfølgende analyse gennemført i tæt samarbejde med Aarhus Universitet. LG5, som avlsmålet blev "døbt", kombinerer på enkel vis avl for såvel øget kuldstørrelse som for øget overlevelse. Indførelsen af LG5 som avlsmål betød, at der kom fokus på overlevelse af grisene de første dage efter faring, hvor hovedparten af dødeligheden for pattegrise forekommer.

Statistisk set er LG5-registreringen – ligesom kuldstørrelse ved faring – normalfordelt, hvilket gør, at den opfylder forudsætningerne i de metoder og modeller, som anvendes i avlsprogrammet. Antagelsen om normalfordeling er afgørende for at få effekt af den avlsmæssige indsats.

Den oprindelige statistiske model, der blev frembragt, er løbende holdt ajour og forbedret med henblik på at sikre en så høj effektivitet i avlsmålet som muligt. Det betyder, at branchen arbejder på at blive bedre til at forudsige, hvilke avlsdyr, der genetisk er bedre med hensyn til LG5 og dermed større kuldstørrelse i kombination med pattegriseoverlevelse.

Siden indførelse af avlsmålet for LG5 er andelen af døde grise i avls- og opformeringsbesætninger reduceret betydeligt fra omkring 21 % til det nuværende niveau på ca. 14 % (se figur 1). Reduktionen var størst de første år efter indførelsen af avlsmålet for LG5. De seneste år er reduktionen i dødelighed stagneret ved omkring 14 %.

Figur 1. Udvikling i den årlige gennemsnitlige andel af døde grise hos henholdsvis alle DanBred Landrace og DanBred Yorkshire søer i danske avl og opformeringsbesætninger, som får deres første kuld (Kilde SEGES, Svineproduktion).

Evalueringen af LG5

Følgegruppen besluttede på et møde den 13. juni 2016, at LG5 skulle undergå en uvildig evaluering af sammenhængen mellem avl for LG5 og udviklingen i pattegrisedødelighed. Det blev besluttet, at denne evaluering skulle gennemføres af Aarhus Universitet, idet der er tale om en kompliceret analyse. Evalueringen er nu afsluttet.

Formålet med undersøgelsen var at evaluere effekten af avl for LG5 på pattegrisenes overlevelse. Undersøgelsen var primært baseret på data fra avls- og opformeringsbesætninger, men indeholdt desuden en oversigt over udviklingen i krydsningsproduktion (produktionsbesætningerne), og en vurdering af, hvordan effekten af avl for LG5 forventes at være blevet udbredt fra avlsbesætninger til produktionsbesætninger. Evalueringen lavede ydermere en sammenligning af avl for LG5 med mulige alternativer til avl for LG5.

Avl for LG5 har bidraget til at reducere dødeligheden til dag 5 i avls- og opformeringsbesætninger, og det tyder på, at faldet i dødeligheden for pattegrise i produktionsbesætninger til dels skyldes avl for LG5. Forventningen til den fremtidige udvikling ved fortsat avl for LG5 er, at antallet af totalfødte per kuld og antallet af døde til dag 5 begge vil stige, således at overlevelsen til dag 5 i procent forventes at være cirka konstant for første lægs kuld i avls- og opformeringsbesætninger i den nærmeste fremtid⁸. Det betyder, at forholdet mellem døde og levende grise i de enkelte kuld i avl og opformeringsbesætningerne ikke vil ændres de kommende år til trods for at der forventes flere grise i kuldene. Ifølge evalueringen fra Aarhus Universitet er forventningen til udbredelsen af genetikken fra avl til

⁸ SEGES Svineproduktion har oplyst, at det kan forklares med den lave dødelighed på 14 % i avls- og opformeringsbesætninger.

krydsningsproduktion, at den sker gradvist med en forsinkelse på 2 år til 15-20 år med et gennemsnit på ca. 6,1 år. Og at der genetisk set er 1,6 % reduktion i dødelighed til dag 5, som endnu ikke er nået frem til produktionen. Det betyder, at der fortsat kan forventes et fald i dødeligheden frem til fravæning i produktionen i den nærmeste fremtid. Flere alternativer⁹ til avl for LG5 er præsenteret i evalueringen fra Aarhus Universitet. Avl for overlevelse, det vil sige reduktion i antallet af døde grise per kuld til dag 5, forventes at ville forøge overlevelsen (både per kuld og i procent) til dag 5, men have en svagt negativ effekt på LG5. Avl for en kombination af høj LG5 og lavt antal døde pattegrise per kuld til dag 5 forventes at ville give både en forøgelse af pattegriseoverlevelsen (i procent) og en forøgelse i LG5, hvor sidstnævnte dog er mindre end forøgelsen i LG5 ved avl for LG5.

Evalueringen af LG5 peger på således på, at der er muligheder for at nedbringe dødeligheden i at ændre på avlsmålene.

3. Økologisk indsats for forbedring af dyrevelfærd mv. i svineproduktionen

Den økologiske svineproduktion har også udfordringer omkring pattegrisedødelighed, hvor den gennemsnitlige dødelighed er højere end i den konventionelle produktion¹⁰.

Den høje pattegrisedødelighed i de økologiske besætninger antages at være relateret til fødsel af flere grise, end soen kan passe, hvor nogle grise samtidig er små og svage. Det anvendte avlsmateriale synes mindre egnet til økologisk produktion, hvor soen farer i svært tilgængelige hytter, har lange laktationer, og hvor det er sværere at håndtere overskydende grise i et kuld ved at bruge ammesøer.

I et 4-årigt GUDP projekt (VIPiglets), som startede 1. januar 2014, og som skulle have været afsluttet 31. december 2017, ville man via vurdering af risikofaktorer, avlsmål, management, demonstration mv. søge at reducere pattegrisedødeligheden fra de 33 %, som er fundet i en undersøgelse fra 2006/2007, til 20 % af totalfødte grise og øge fravænningsvægten med et kg. pr. gris.

Fremdriften i projektet er vurderet til at være tilfredsstillende til trods for, at det har været nødvendigt at justere en del på tidsplanerne. Man har fået godkendt en projektførlængelse og slutrapporten forventes afleveret oktober 2018 (se bilag 1).

Projektet har identificeret, at de væsentlige risikofaktorer for dødfødte grise er ældre tynde søer og unge fede søer, faring i sommerperioden og fødsel af store kuld. Risikofaktorer for tidlig død er høj paritet (det antal kuld, som soen har fået), over middel huld, forekomst af dødfødte grise i kullet og faring i sommerperioden. Endvidere er risikofaktorer for ihjel-lægning af pattegrise høj alder hos soen og store kuld.

Der peges på, at løsninger på den høje pattegrisedødelighed kan findes i nye avlsmål og ibrugtagning af genomisk selektion samt i forbedrede hyttedesign med bedre klima. Projektet har afholdt demodag, workshop, åbent landbrug og en netværksdag.

---

⁹ Alternativerne har samme vægtning i avlsmål, som LG5 har i det nuværende avlsmål.

¹⁰ DCA RAPPORT NR. 021, juni 2013: Status, årsager og udfordringer i forhold til løsning af forhøjet dødelighed hos økologiske pattegrise

Tiltag der ligger uden for den oprindelige handlingsplan

Udover de i handlingsplanen nævnte initiativer har branchen iværksat flere andre projekter, der støtter op om handlingsplanens mål. Blandt andet kampagnen "PattegriseLiv", som giver producenter praktiske værktøjer til at reducere eller fastholde en lav dødelighed blandt pattegrisene. I forbindelse med "Pattegriseliv" er der blevet afholdt en række møder, der er lagt en instruktionsvideo vedr. pasning af den farende og diegivende so samt pattegrise på YouTube, og i 2016 er der publiceret 6 artikler i relevante fagblade. I 2017 fortsatte PattegriseLIV i mindre målestok i tre besætninger. I denne forbindelse blev der afholdt et webinar omhandlende "Håndtering af de mindste grise". Desuden blev der på svinekongressen 2017 gennemført en konkurrence om at finde tiltag, der kunne reducere den totale pattegrisedødelighed. Facebookgruppen PattegriseLIV lever videre og har 1.600 følgere. Her offentliggøres viden, der alle relaterer sig til dødelighed blandt pattegrise. I juni 2018 blev der, som udløber af PattegriseLIV 2017, afholdt et webinar "Kapacitetsudnyttelse i soholdet" om, hvordan soholdet tilpasses den stigende kuld størrelse og fastholdelse af en høj overlevelse.

Dyrlægeforeningen og branchen har derudover indgået en aftale om et samarbejde, der skal hjælpe med at nedbringe pattegrisedødeligheden (bilag 8). Aftalen er baseret på en målrettet indsats på besætningsniveau. Der er afholdt 7 møder i 2016 med ca. 500 deltagere, hvor kampagnen er blevet introduceret for producenter, og folk der arbejder i farestalden. Der er iværksat rådgivningsforløb af 9 måneders varighed i - indtil videre - 30 besætninger. Erfaringerne er publiceret i tre meddelelser fra SEGES Svineproduktion og viser tydeligt vigtigheden af: medarbejderfastholdelse, omhyggelig oplæring og konstant og vedholdende fokus. Den bedste besætning opnåede en reduktion i dødeligheden på op mod 10 %. Erfaringer herfra vil indgå i nedenstående ekspertgruppes arbejde. SEGES Svineproduktion har endvidere lanceret Farestaldsguide.dk, der kan bruges som en app på mobiltelefonen. En guide, som giver råd og vejledning til arbejdet i farestalden før, under og efter faring. Målet med guiden er at gøre det nemmere for farestaldpersonalet at huske alle de vigtige ting, der skal være styr på for at øge pattegriseoverlevelsen. Guiden findes på dansk og engelsk.

Ekspertgruppe for pattegriseoverlevelse

På baggrund af at pattegrisedødeligheden i 2017 er steget (se indsatsområdets fremdrift), har SEGES Svineproduktion besluttet at nedsætte en ekspertgruppe, der skal hjælpe med at bringe udviklingen på ret kurs igen.

Ekspertgruppen består af 10 forskere, dyrlæger og rådgivere, som skal gennemgå og analysere datamaterialet for 2017 og komme med konkrete anbefalinger, initiativer og tiltag, der primært fokuserer på implementering af eksisterende og ny viden samt vedholdende fastholdelse af målsætning og indsats samt opfølgning i den enkelte besætning.

SEGES Svineproduktion har desuden oplyst at følgende nye aktiviteter, som understøtter en større overlevelse blandt pattegrise er sat i gang:

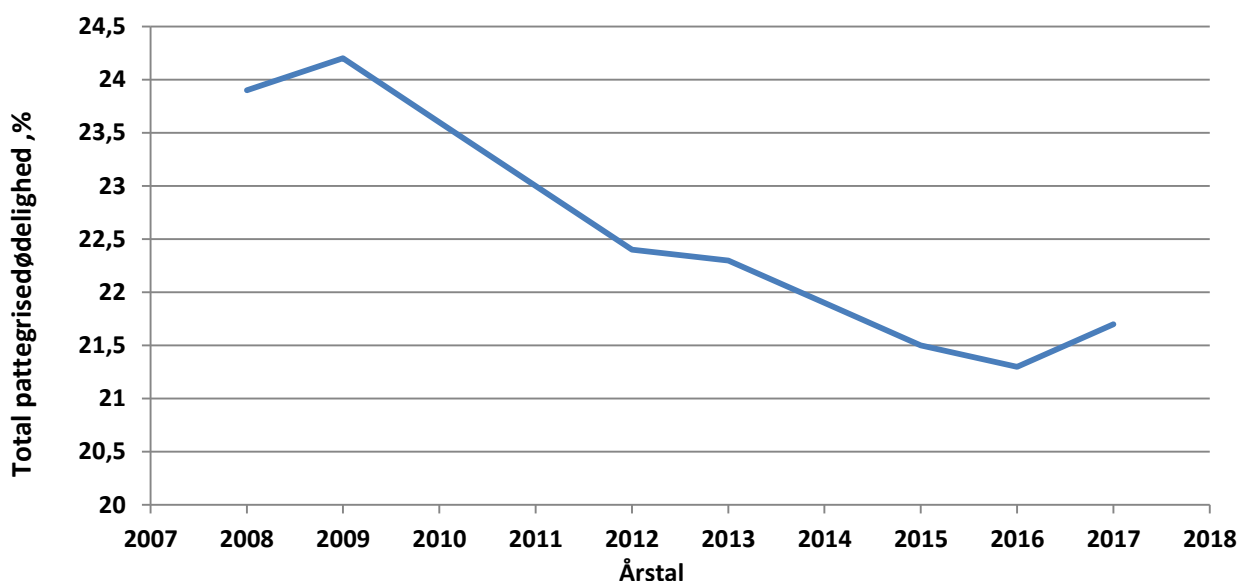
- Varmeudstyr i farestien
- Supplerende mælk

Projekt om økologisk svineavl

I den økologiske produktion er projektet "styrket beslutningsgrundlag og dyreværd i økologisk svineavl" ledet af SEGES, Økologi og finansieret af en særpulje i Fonden for Økologisk Jordbrug, som skulle understøtte igangværende GUDP-projekter. Projektet er således et supplerende projekt til GUDP-projektet beskrevet i bilag 1. Bevillingen muliggjorde etablering af en kontrolleret undersøgelse af moderegenskaber hos søer fra de to avlsselskaber: LY søer fra Danavl (nu Danbred) og Topigs Norsvin TN70 (Landrace krydset med Large White). Projektet peger mod, at den økologiske svineproduktion kan have fordele af at anvende moderdyr der føder færre, men større grise end dem, der i dag udbydes.

Indsatsområdets fremdrift

Handlingsplanens mål om at hæve overlevelsesraten med én pattegris per kuld i 2020 svarer til, at totaldødeligheden for pattegrise skal falde til ca. 16 %. Den totale pattegrisedødelighed steg fra 21,3 % i 2016 til 21,7 % i 2017, svarende til en stigning på 0,4 procentpoint. Hvis målet i handlingsplanen skal nås, skal totaldødeligheden falde med 5,7 procentpoint inden udgangen af 2020. Der er ikke set en stigning i totalpattegrisedødeligheden siden 2008-2009, hvor den steg fra 23,9 til 24,2 %. Figur 2 viser udviklingen i den totale pattegrisedødelighed gennem de seneste år.

Figur 2. Udviklingen i total pattegrisedødelighed i gennem årene (Kilde SEGES Svineproduktion).

Stigningen i totalpattegrisedødeligheden på 0,4 procentpoint det sidste år var ikke ventet. Det vurderes, at målet ikke nås. Stigningen understreger, hvor vanskeligt dette vil blive. Der er dog en forventning om, at dødeligheden fremadrettet vil falde igen. Det underbygges af, at evalueringen af LG5 viser, at det tyder på, at avl for LG5 har bidraget til at reducere dødelighed i produktionsbesætninger. Ydermere er der en del af effekten for avl for LG5 på dødeligheden, som endnu ikke er nået fra avls- og opformeringsbesætninger frem til produktionsbesætningerne. Dette kan påvirkes af flere faktorer, men forventes at være i størrelsesordenen 1,6 %.

Når det gælder management, både hvad angår igangværende og kommende initiativer, forventes der en udvikling, der vil bidrage til en forsat reduktion i dødeligheden.

Det forventes, at den nye ekspertgruppe og igangværende initiativer vil medvirke til et yderligere fald de kommende år. Ekspertgruppens arbejde vil forsætte ind i 2019, og effekten af indsatsen ses formodentlig i løbet af 2019.

Mulighederne for at nedbringe dødeligheden ved ændring af avlsmålene, som evalueringen af LG5 peger på, synes vanskelige som følge af ændrede markedsforhold på avlsområdet. Hidtil har DanBred (tidl. DanAvl) været helt dominerende på markedet for avlsmateriale, men fra 2018 er der etableret 2-3 konkurrerende avlsvirksomheder i Danmark. Oprettelsen af nye aktører på markedet vurderes alt andet lige at gøre det vanskeligere generelt at påvirke avlsprogrammerne med henblik på at sikre et givent avlsmåls fremme.

Følgegruppen er optaget af, at dødeligheden skal ned, og det vil forsat have høj prioritet. Selvom det ikke forventes, at målet nås, har følgegruppen ikke taget stilling til, hvorvidt målsætningen bør revurderes. Dette vil derfor blive drøftet på kommende møder i følgegruppen.

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

SEGES Svineproduktion understreger, at avl for LG5 stadig er et stærkt værktøj til at øge pattegriseoverlevelsen, da LG5 udelukkende fremmer avlssøer, der føder levende grise, og som overlever de første dage efter fødsel. Der forventes forsat en reduktion af pattegrisedødeligheden i produktionen, da den fulde avlsfremgang for LG5 endnu ikke til fulde er overført hertil. Desuden har SEGES Svineproduktion sat fokus på pattegriseoverlevelsen ved at iværksætte flere nye projekter, der skal bidrage til at hæve pattegriseoverlevelsen yderligere. Der er bl.a. fokus på at forbedre overlevelsen i tiden efter dag 5, samt at forbedre genetikken hos fædrene til pattegrisene. Indtil nu har avl for pattegriseoverlevelse kun været implementeret gennem mødrene. I fremtidens avlsprogram skal fædre også bidrage til bedre pattegriseoverlevelse.

SEGES Svineproduktion har gjort opmærksom på, at der er flere konkurrerende aktører på markedet for genetik i Danmark, og at SEGES Svineproduktion derfor kun har indflydelse på avlsarbejdet i DanBred.

SEGES Svineproduktion finder, at projektet "Styrket beslutningsgrundlag og dyrevelfærd i økologisk svineavl" ikke har opfyldt de forskningsmæssige krav til kvalitet og design af forsøg. Der kan ikke konkluderes på baggrund af resultatet af projektet, og der er behov for en mere omfattende undersøgelse for at opnå et validt resultat. Færre grise per kuld kan allerede opnås i dag bl.a. ved at vælge hundyr med lav indeks for kuldstørrelse. Dette er baggrunden for det økologiske indeks, der tilbydes til økologisk svineproduktion fra Danbred.

Dyrenes Beskyttelse finder det beklageligt, at det allerede nu står klart, at målet for pattegrisedødelighed ikke nås. Det skyldes, at søerne forsat- også med avl for LG5 - føder store kuld, hvor en del grise på trods af managementmæssige indsatser er vanskelige at holde i live. Århus Universitets evaluering af avlen har gjort det klart, at der kun kan ventes begrænset yderligere effekt af LG5 i produktionsbesætningerne og samtidig peget på, at der findes mere effektive metoder til avl for overlevelse hos grisene. Dyrenes Beskyttelse finder, at avlen må omlægges, så søerne føder færre og mere robuste grise, gerne et antal de selv kan

passe, så der ikke i vidt omfang skal flyttes rundt på grise og anvendes ammesøer, hvis dyrevelfærd også er forringet (omtalt andetsteds i denne rapport).

Danske Svineproducenter understreger, at der er sat et meget ambitiøst mål, og at det er mindre sandsynligt, at det kan opfyldes i 2020.

3.2 Større overlevelse blandt søer

Målet med dette indsatsområde er at reducere sodødeligheden. Erhvervet har en målsætning om, at sodødeligheden skal ned under 9 % af årssøer¹¹ inden 2018. Denne målsætning følges fortsat i 2018.

Det har været drøftet i følgegruppen, hvordan sodødeligheden skal opgøres. Derfor indeholder denne evaluering opgørelser af sodødeligheden beskrevet ud fra to metoder. Tidligere evalueringer samt nuværende mål er fastsat med metode 1. Ved eventuelt fastsættelse af et nyt mål efter 2018 vil valg af opgørelsesmetode blive inddraget.

Metode 1:

Udviklingen i sodødelighed beregnes på baggrund af Danmarks Statistiks tal for landets svinebestand samt Dakas opgørelser over antal søer leveret til destruktion. Danmarks Statistiks kvartalsvise opgørelse af sobestanden anvendes, og i udregningen af den procentvise sodødelighed anvendes et gennemsnit over de fire kvartaler. Udviklingen følges ved sodødeligheden i pct. af årssøerne. I 2017 modtog Daka 111.508 søer, og det er 1.400 færre end i 2016. Dødeligheden i 2017 var 11,0 pct. af årssøerne¹².

Metode 2:

Ved denne metode suppleres det produktionstekniske udtryk "dødelighed i procent af årssøer" med oplysning om, hvor mange af de døde søer (andel), der er selvdøde eller aflivede, og således ikke gennemfører det planlagte produktionsliv.

Dødeligheden i procent af udsættersøer beregnes som: antal søer til Daka¹⁰/(antal søer til Daka + antal søer til slagting¹³ og eksport¹⁴). Nedenstående tabel 1 viser udviklingen fra handlingsplanen blev igangsat.

Tabel 1. Udviklingen af dødeligheden i procent af udsættersøer siden handlingsplanen blev igangsat.

År	Dødelighed i procent af udsættersøer
2014	17,8
2015	16,5
2016	16,4
2017	16,7*

*tal for eksport af levende svin fra december 2017 er ikke endelige, så der er anvendt et gennemsnit af de øvrige måneder i 2017.

¹¹ En årssø er en so (ikke en fysisk so), der opdrættes og fodres i 365 dage. Antal grise pr. årssø er udtryk for det antal (levende) grise en so kan producere på et år.

¹² Notat nr. 1815 2018. Udviklingen i sodødelighed – tal fra Daka 2017, Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion.

¹³ Slagtetal fra Fødevarestyrelsens kødkontrol – Produktionsindberetninger.

¹⁴ <https://www.lf.dk/tal-og-analyser/statistik/svin/eksport-af-levende-svin>.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Kortlægning af årsager til sodødelighed
2. Bedre sundhedsrådgivning skal sikre færre døde søer
3. Avlsarbejde fortsætter i regi af erhvervet
4. Managementforbedringer udvikles af SEGES Svineproduktion og videreformidles
5. Myndighedsaftale: "Metoder til forbedring af søer og pattegrises velfærd i store kuld som erstatning for brug af amme-søer" (nyt projekt)

1. Kortlægning af årsager til sodødelighed

I februar 2015 blev der via Miljø- og Fødevareministeriets myndighedsaftale med Aarhus Universitet, iværksat et projekt med det formål at kortlægge årsager til sodødeligheden i Danmark, samt mulige tiltag til at reducere dødeligheden. Projektet blev afrapporteret i 2016.

Rapporten konkluderer, at søer, der dør i besætningen, kan deles i to grupper, som er nogenlunde lige store: søer, der er aflivet og søer, der er selvdøde. De typiske årsager til, at dyrene dør spontant er mave/tarmproblemer, faringskomplikationer og sygdom. De hyppigste årsager til, at søer bliver aflivet i besætningerne, er halthed/benproblemer og skader. Søerne aflives oftest i drægtighedsperioden som følge af ben- og klovproblemer. Hvorimod det er mere typisk med selvdøde søer i farestalden. Der peges generelt på varmestress samt dårlig hygiejne som væsentlige risikofaktorer for dødelighed.

Rapporten peger blandt andet på, at der er et behov for mere viden om årsager til selvdøde søer i diegivningsperioden. Der mangler viden om såvel dødsårsager som besætningsmæssige tiltag, der kan forebygge dødsfald.

Fødevarestyrelsen bad i forlængelse heraf Aarhus Universitet om at udarbejde en kort redegørelse, der specificerer, hvilke muligheder der er for at få mere viden på området. Herunder vurdere, hvilken type undersøgelse/projekt, der ville afstedkomme mest relevant viden i forhold til at nedbringe dødeligheden i praksis.

Projektet "Sygdomsmæssige og fysiologiske årsager til spontant døde søer i farestalden" blev efterfølgende sat i gang i januar 2018.

Projektet vil ved hjælp af udvidet obduktionsprotokol og brug af metabolomics¹⁵ fastlægge årsager til spontan sodødelighed i farestalden. Den opnåede diagnostiske viden relateres til forhold vedrørende management og opstaldning.

Projektet skal bidrage med ny og unik viden om søers dødsårsager, idet forekomsten af hjernebetændelse, hjerteproblemer, ikke synlige inflammationstilstande og metaboliske forstyrrelser vil blive kortlagt. Projektet vil forventeligt udvide og forbedre de praktiserende dyrlægers værktøjskasse i forhold til at kunne diagnosticere dødsårsagen hos søer.

Projektet afsluttes i september 2019.

---

¹⁵ Et øjebliksbillede af cellens fysiologi og en metode, der kan systematisk undersøge stofskifteprodukter (metabolitter) i en organisme.

2. Bedre sundhedsrådgivning skal sikre færre døde søer

I Veterinærforslag III (2018-2021)¹⁶ er det vedtaget, at grænseværdien for sodødelighed skal sænkes fra 16 % til 14 % (i procent af årssøer). Grænseværdien vil blive justeret med forventet ikrafttrædelse pr. 1. januar 2019¹⁷.

Samtidig med at den nye grænseværdi træder i kraft, suppleres "vejledning om sundhedsrådgivning i svinebesætninger" med et afsnit om dyrlægens rådgivning om sodødelighed under den målrettede dyrevelfærdsindsats. Overskridelse af grænseværdien medfører, at der skal være et ekstra fokus på reduktion af dødeligheden i de pågældende besætninger. I disse besætninger bør der udarbejdes en konkret handlingsplan. Dyrlæge og den ansvarlige for besætningen skal sammen drøfte, hvad der skal til for at sænke dødeligheden. Der vil blive lagt vægt på, at den ansvarlige for besætningen inddrages og motiveres blandt andet ved, at gevinsten af at sænke dødeligheden belyses.

Data om sodødeligheden i de enkelte besætninger har siden november 2017 været tilgængelige for besætningsejeren via Landbrugsindberetning.dk. Data er præsenteret med farvekoder, der fortæller om den registrerede dødelighed ligger højt eller lavt i forhold til grænseværdien. Det er på samme måde som data for antibiotikaforbruget, der præsenteres samme sted. Denne synlighed af data skal hjælpe med at øge opmærksomheden på dødeligheden.

3. Avlsarbejde fortsætter i regi af erhvervet

Ifølge handlingsplanen skal en reduktion af sodødeligheden realiseres bl.a. gennem avlsarbejde (styrket holdbarhed og benstyrke). Siden 2006 har holdbarhed været en del af avlsmålet for Landrace og Yorkshire i Danmark. Holdbarhed defineres i den sammenhæng, som andelen af søer, der løbes til andet kuld.

4. Managementforbedringer udvikles af SEGES Svineproduktion og videreformidles

SEGES Svineproduktion har iværksat et demonstrationsprojekt, der har til formål at udvikle et managementredskab, der på en pædagogisk og enkel måde har til formål at sætte fokus på at øge holdbarheden af de unge søer. Værktøjet vil hjælpe til at synliggøre gevinsten ved at øge holdbarheden af de unge søer. Det skal dog bemærkes, at styrket holdbarhed ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at færre søer sendes til DAKA, da især unge søer med dårlig holdbarhed ikke nødvendigvis aflives i besætningen, men sendes tidligere til slagting end planlagt.

5. Myndighedsaftale: "Metoder til forbedring af søer og pattegrises velfærd i store kuld som erstatning for brug af amme-søer"

Resultatet af en redegørelse fra Aarhus Universitet i 2015 "Omfanget af brugen af ammesøer og mulige tiltag til forbedring af deres velfærd" viste, at ammesøer har en større risiko for forekomst af velfærdsproblemer end ikke-ammesøer i form af længerevarende fiksering, stress, højere risiko for trykninger på ben og sår på yveret. Dødelighed blandt ammesøer blev

---

¹⁶ https://www.regeringen.dk/media/4525/aftale_om_vetiii_2018-21_samlet.pdf.

¹⁷ Ændringen følger i bekendtgørelse om grænseværdier for antibiotikaforbrug og dødelighed i kvæg- og svinebesætninger. Dødelighed for svin beregnes som et 12 måneders simpelt glidende gennemsnit af antal døde svin pr. måned divideret med antallet af svin registreret på et CHR nummer i den pågældende måned.

dog ikke undersøgt. Projektet "Metoder til forbedring af søer og pattegrises velfærd i store kuld som erstatning for brug af amme-søer" er taget med i handlingsplanen med den tanke at skabe fokus på velfærden hos denne gruppe af dyr.

I projektet ville fokus være på optimering af antal grise ved moderso kombineret med øget pladsforhold i stien og tilskudsfordring af pattegrise, herunder mælkeerstatning.

Projektet påbegyndte i 2016 og skulle have været afsluttet i 2017. Projektet er imidlertid udvidet, og det har været muligt at lave et Ph.d.-projekt ud af det. Det muliggør, at projektet kan komme dybere til bunds end oprindeligt forventet. Projektet vil derfor i højere grad kunne adressere de variationer, der er mellem grise inden for kullet i forhold til vækst og mælkeoptagelse. Ydermere inddrages også den første periode efter fravæning. Projektet forventes afsluttet januar 2019.

Tiltag der ligger uden for den oprindelige handlingsplan

Udover de i handlingsplanen nævnte initiativer har branchen iværksat flere andre projekter, der støtter op om handlingsplanens mål. Især bør det fremhæves, at der i de tidligere projekter SoLiv og Team SoLiv foreligger værktøjer og vejledninger til at reducere sodødeligheden. De er fortsat tilgængelige og relevante for de besætningsansvarlige.

Indsatsområdets fremdrift

Der er ikke i handlingsplanen fastsat et egentligt mål vedrørende sodødelighed. Men branchen har selv en målsætning om, at sodødeligheden skal ned under 9 % inden 2018. Det er på et følgegruppemøde besluttet at følge dette mål til og med 2018.

Fra 2016 til 2017 er der modtaget 1.400 færre søer til destruktion ifølge tal fra Daka. SEGES Svineproduktion har oplyst, at Daka i 2017 modtog 111.508 søer svarende til en sodødelighed på 11 % af årssøerne (mod 11,3 % i 2016, 11,4 % i 2015 og 11,9 % i 2014).

Følges udviklingen i dødeligheden i procent af udsættersøer jf. ovennævnte metode 2 ses også en nedadgående tendens dog ikke med samme fremdrift i udviklingen som ved at følge udviklingen af søer til destruktion i procent af årssøer.

Følgegruppen er optaget af, at der fortsat arbejdes for et konstant fald i sodødeligheden. Dog vurderes det, at en dødelighed på 11 % på landsplan i 2018 kan blive vanskeligt at nå. Det forventes, at den positive udvikling vil forsætte, blandt andet på grund af de ændrede grænseværdier for sodødelighed i Veterinær forlig III, som vil medføre et større fokus i besætningernes sundhedsrådgivningsaftale med dyrlægerne. Endvidere vil den enkelte landmands opmærksomhed øges, hvad angår dyrevelfærd og økonomi som følge af mere tilgængelige data, der nu er kommet vedrørende besætningens sodødelighed holdt op imod landsgennemsnittet. Hertil kommer en fortsat forventet effekt af arbejde hos SEGES Svineproduktion og landbrugets dyrlæger samt rådgivere rettet mod, at dødeligheden skal blive ved med at falde.

Interessantbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

Dyrenes Beskyttelse finder det beklageligt, at det allerede nu må konstateres, at målet om en sodødelighed på 9 % i 2018 ikke nås. Det skal ses i sammenhæng med, at heller ikke erhvervets foregående mål om en sodødelighed på 11,5 i 2013 blev nået. Udviklingen går således for langsomt, og der dør fortsat for mange søer i staldene. Dyrenes Beskyttelse mener, at dette hænger sammen med det store produktionspres, som søerne er under, hvor de hvert

år skal levere flere og flere grise. Det er nødvendigt at lette produktionspresset og i højere grad bruge dødsårsagerne som pejlemærker for, hvordan produktionen kan forbedres for dyrene.

SEGES Svineproduktion gør opmærksom på, at dødeligheden har været konstant faldende i 10 år, og at den positive udvikling forventes at fortsætte. SEGES Svineproduktion, dyrlæger og rådgivere arbejder fortsat på at, sodødeligheden falder.

3.3 På sigt skal alle søer gå i løsdrift

Målet med dette indsatsområde er, at mindst 10 % af diegivende søer skal gå i løsdrift i farestalden i 2020.

Under dette indsatsområde er der iværksat følgende initiativer:

1. Tilskudsordning til brug for omlægning til løsdrift
2. Løbende indsamling af erfaringer med løsdrift for færende og diegivende søer

1. Tilskudsordning til brug for omlægning til løsdrift

Fra 2013 til 2016 har det hvert år været muligt at søge om tilskud under ordningen 'Etablering af løsdrift i farestalde'. I 2018 har det igen været muligt at ansøge om tilskud til løsdrift i farestalde, hvor der er afsat 18 mio. kr. Ansøgningsrunden løb fra 15. juni til 30. august 2018.

Der er i det følgende lagt op til at åbne endnu en ansøgningsrunde i 2019 med 10 mio. kr. Som en del af handlingsplanen for svin, er målet for løsdrift i farestalde, at 10 % af alle diegivende søer i 2020 skal gå i løsdrift. Ifølge SEGES Svineproduktion er der 260.000 farestipladser på landsplan. Det betyder, at hvis målet med, at 10 % af de diegivende søer skal gå i løsdrift i farestalden i 2020, skal der være etableret 26.000 stipladser. Det estimerede antal stipladser med løsdrift i farestalden før tilskud under ordningen 'Etablering af løsdrift i farestalde' var 2.000 pladser.

Nedenstående tabel 2 viser, hvor mange stipladser med løsdrift i farestalden, der ultimo april 2018 er etableret, som følge af udbetalinger til projekter gennemført i forbindelse med ansøgningsrunder i 2013-2015. Tabellen viser også det potentielle ekstra antal stipladser, der kan følge af de kommende udbetalinger fra ansøgningsrunden i 2016, samt de kommende ansøgningsrunder i 2018 og 2019.

Tabel 2. Antal realiserede og potentielle stipladser for farestaldsordningen pr. 30. april 2018 (Kilde Landbrugsstyrelsen).

Runde	Realiseret						Potentiale		
	Tilsagn (mio. kr.)	Udbetalinger (mio. kr.)	Annulleringer (mio. kr.)	Etablerede stipladser (stk.)	Gennemsnitspris pr. stiplads (kr.)	Andel af målsætning i svinehandlingsplan (pct.)	Udestående potentielle udbetalinger (mio. kr.)	Potentielle ekstra stipladser (stk.)	Potentiel andel af målsætning i svinehandlingsplan (pct.)
Baseline	-	-	-	2.000	-	7,7	0	-	7,7
2013	10,0	6,4	3,6	1.182	5.415	4,5	0	-	4,5
2014	32,3	4,6	16,6	784	5.867	3,0	11,0	1.875	10,2
2015	12,7	2,4	5,0	354	6.780	1,4	5,2	767	4,3
*2016	15,0	-	-	-	6.780	-	15,0	2.213	8,5
*2018	18,0	-	-	-	6.780	-	18,0	2.655	10,2
*2019	10,0	-	-	-	6.780	-	10,0	1.475	5,7
I alt	98,0	13,4	25,2	4.320	-	16,6	59,2	8.984	51,2

*gennemsnitspris for 2015 er anvendt, da der endnu ikke er foretaget udbetalinger på runderne i 2016, 2018 og 2019. Fra 2016 er ordningen med standardomkostninger med tilskud til nybyg og ombyg på hhv. 7.880 kr. og 5.800 kr. pr. stiplads.

På nuværende tidspunkt er der etableret 4.320 stipladser, summeret på baggrund af det allerede etablerede antal før handlingsplanen og med udgangspunkt i afsluttede og udbetalte projekter fra Landbrugsstyrelsens tilskudsordning. Det svarer til 1,7 pct. af målsætningen om 26.000 stipladser i 2020.

Det forholdsvis lave antal stipladser skyldes bl.a. begrænset antal ansøgninger i runderne 2014-2016. I 2014 og 2015 var der 50 mio. kr. i begge puljer, og i 2016 var der 25 mio. kr. i puljen. I 2014 blev der givet tilsagn for 32,3 mio. kr., og der blev givet tilsagn for 12,7 mio. kr. i 2015, hvorfor rammen langt fra blev brugt. Dertil kommer høje annulleringsprocenter på runderne fra 2013-2015. Det betyder, at det fulde antal stipladser ikke blev realiseret.

Ovenstående tabel 2 viser også det potentielle antal stipladser, som kan blive realiseret som følge af ordningen. For ansøgningsrunden 2014 udestår der udbetalinger på 11 mio. kr. Der udestår udbetalinger for 5,2 mio. kr. for ansøgningsrunden i 2015. Afsluttes disse projekter i overensstemmelse med tilsagnene, vil antallet af realiserede løsdrifts stipladser stige betragteligt. Der er fortsat ikke anmodet om udbetaling for projekter fra 2016 ansøgningsrunden.

Det estimeres, hvis gennemsnitsprisen fra 2015 anvendes, og hvis rammen for 2016, 2018 og 2019 bliver fuldt udnyttet, at det samlede antal stipladser kan komme op på 13.304 pladser, svarende til, at 51,2 % af målsætningen bliver nået. Samtidig vil det betyde, at 5,1 % af det totale antal stipladser i farestaldene vil være til løsgående søer.

Baseret på ansøgninger og annulleringer fra tidligere runder, vil målopfyldelsen med de planlagte ansøgningsrunder blive et sted mellem nuværende 16,6 % og maksimalt 51,2 %.

Landbrugsstyrelsen arbejder løbende på at optimere ordningen, så målopfyldelse kan blive så høj så muligt. Dette sker blandt andet med inddragelse af erhvervet og andre interessenter. Derudover vil der blive etableret løsdriftsstier udover dem, der bliver etableret som følge af tilskud fra farestaldsordningen.

2. Løbende indsamling af erfaringer med løsdrift for farende og diegivende søer

Det fremgår af handlingsplanen, at der løbende skal indsamles erfaringer med løsdrift for farende og diegivende søer - samtidig vil der ske en udvikling af staldsystemerne i forhold til en kortlægning af, hvilke systemer, der fungerer på den mest hensigtsmæssige måde i relation til pattegrisedødelighed samt andre konsekvenser for velfærd hos grisene.

Branchen gennemfører projekter og forsøg i stier med løsdrift med farende og diegivende søer. SEGES Svineproduktion foretager erfaringsopsamling fra disse projekter. Disse erfaringer er løbende formidlet bredt på kongresser og møder. Derudover er der etableret en Facebookgruppe for producenter med løsgående søer i farestalden. Endvidere er der etableret en forening for besætninger med løsgående søer i farestalden. Foreningen har taget initiativ til dannelse af en ERFA-gruppe for personale i farestaldene. SEGES Svineproduktion er fast medlem af gruppen, hvorved SEGES Svineproduktion har mulighed for tæt dialog og implementering af tiltag.

SEGES Svineproduktion har i 2018 været vært ved international workshop 'Loose Lactating Sows 2018' (LLS18) med det formål at udveksle erfaring og viden på tværs af landegrænser

samt diskutere fremtidens faresti til løsgående søer. Ved workshoppen deltog eksperter og interessenter fra Australien, USA, Canada og Europa. De kom fra 12 universiteter og tre vigtige internationale dyrevelfærdsorganisationer (RSPCA, CIWF og WAP). Af danske dyreværnsorganisationer var DOSO inviteret og deltog. Workshoppen er blandt andet omtalt i Pig Progress¹⁸.

Efterfølgende har der været afholdt workshop med leverandører af staldinventar til danske svineproducenter, og samarbejdet med virksomheder om udvikling af farestier med løsdrift er styrket og intensiveret.

SEGES Svineproduktion gennemførte i 2015-2017 produkttest af ti forskellige fabrikater af farestier til løsgående søer – i daglig tale kaldet 'Showroom'. Showroom havde over 700 besøgende heraf primært interesserede svineproducenter. Der var ingen af de testede stier, som opnåede højeste karakter på alle parametre, og der var en række forhold, der gav anledning til videreudvikling. I forlængelse af Showroom-aktiviteten, er der derfor gennemført erfaringsindsamling i 10 besætninger med løsgående søer i farestalden for at vurdere sammenhæng mellem gulvprofil og skader på henholdsvis søer (skuldarsår) og pattegrise (knæsår). Derudover er der iværksat pilot-forsøg med belægning på gulv med henblik på at reducere knæsår, samt forbedre rengøringsvenlighed og hygiejne.

Yderligere er der gennemført besøg ved Universitet i Wien med henblik på udveksling af erfaring og viden fra det store forskningsprojekt, som er gennemført i Østrig vedr. muligheder for implementering af farestier til løsgående søer.

Indsatsområdets fremdrift

Indtil videre er det realiserede antal stipladser, som følge af tilskudsordningen, 2.320 stk. Sammen med de estimerede 2.000 stk., der var etableret inden farestaldsordningen, svarer det til, at 1,7 % af alle farestipladser er etableret med løsdrift. Det er samtidig 16,6 % af målsætningen om 26.000 stipladser i 2020. Dermed er det ikke realistisk at kunne nå målet om, at 10 % af de diegivende søer skal gå i løsdrift i 2020.

Idet støtteordningen siden 2016 også har omfattet de såkaldte kombistier, som giver mulighed for at fikser soen i dagene omkring faring, vurderes det, at det er blevet mere attraktivt for svineproducenterne at søge midlerne.

LBST oplyser, at midlerne til farestaldsordningen ikke blev fuldt udnyttet i 2014-2016 på grund af få ansøgninger og mange annulleringer. På trods af dette blev det prioriteret at afsætte midler til at opsætte farestaldsordningen igen i 2017. Denne blev så senere flyttet til en 2018-ordning. Det prioriteres fortsat, via farestaldsordningen, at bidrage positivt til målsætningen om at flere søer skal gå i løsdrift i farestalden.

Fødevarestyrelsen vurderer, at Det statslige Dyrevelfærdsmærke vil motivere flere producenter til at lægge om til løsdrift i farestalden.

---

¹⁸ <https://www.pigprogress.net/Sows/Articles/2018/5/Improvement-in-pig-welfare-through-collaboration-281270E/>
<https://www.pigprogress.net/Sows/Articles/2018/6/Loose-lactation-for-sows--fantastic-and-frustrating-292322E/>

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

SEGES Svineproduktion gør opmærksom på, at selv om der er finansielle udfordringer, så er der etableret et forholdsvis stort antal farestier til løsgående søer. I perioden 2012 – 2017 er der etableret 3.800 farestier til løsgående søer og 13.000 kassestier. Dermed udgør andelen af etablerede farestier til løsgående søer 23 % i perioden. Endvidere har SEGES Svineproduktion intensiveret forskningen med farestier til løse søer. Det betyder, at SEGES Svineproduktion ved udgangen af 2018 indstiller alt arbejde med den traditionelle kassestier, og udelukkende fokuserer på stier til løse søer.

SEGES Svineproduktion finder det problematisk, at der ikke var afsat midler til denne ordning i 2017 og, at støtterammen for 2018 på 18 mio. kr. 'kun' vil føre til cirka 2.400-2.500 nye stipladser til løsdrift. Dette kan få betydning for, om målet i 2020 kan nås.

Danske Svineproducenter vurderer, at det er en urealistisk målsætning, som i øvrigt strider imod målet om lavere pattegrisedødelighed.

Dyrenes Beskyttelse finder det særdeles problematisk, at kun 1,7 % af farestipladserne på nuværende tidspunkt er til løse søer, og at selv den mest positive fremskrivning kun bringer andelen op på 5,1 %, hvilket er langt fra målet i handlingsplanen. Det er veldokumenteret, at fiksering er lidelsesvoldende for søer, og det står nu klart, at den ikke ophører gennem frivillige aftaler og støtteordninger. Dyrenes Beskyttelse finder, at fiksering af søer skal forbydes sådan som det er tilfældet i en række andre lande, herunder Sverige og Norge.

3.4 Stop for kastration af pattegrise

Målet er, at kastration uden bedøvelse skal ophøre senest i 2018.

Under dette indsatsområde er der iværksat følgende initiativer:

1. Stop for kastration uden bedøvelse senest i 2018
2. Øget produktion af hangrise
3. GUDP-udviklingsprojekt: "Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon"
4. GUDP-udviklingsprojekt: "Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt"
5. Afprøvning af nye ornelinjer, der giver mindre ornelugt samt rådgivning af producenter med henblik på opdræt af hangrise

1. Stop for kastration uden bedøvelse senest i 2018

Som det fremgår af den første evaluering af handlingsplanen for bedre dyrevelfærd for svin, 2015 er alternativerne til kirurgisk kastration; hangriseproduktion, immunokastration, kønssortering af sæd og avl mod ornelugt.

I erkendelse af, at det kan blive vanskeligt at finde en løsning for totalt stop med kastration inden udgangen af 2018, er der i fælles erklæring om dyrevelfærd fra dyrevelfærdsansvarlige ministre i en række EU-lande¹⁹, således åbnet op for, at løsningen kan blive bedøvelse inden kastration.

---

¹⁹ se afsnit 3.10 punkt 2.

Lokalbedøvelse før kastration af pattegrise

Siden 1. januar 2018 har det været tilladt (frivilligt) for svineproducenten at lokalbedøve pattegrise forud for kastration, såfremt producenten har gennemført et kursus, godkendt af Fødevarestyrelsen, i lokalbedøvelse af pattegrise.

Både økologiske-, frilands- og UK-besætninger har benyttet sig af denne mulighed siden maj 2018.

Branchen har sat målet, at alle danske pattegrise fra 1. januar 2019 skal lokalbedøves før kastration. Målet gælder for alle svineproducenter, der er medlem af DANISH-ordningen, og det vil blive kontrolleret gennem DANISH-kontrollen.

SEGES Svineproduktion har, i samarbejde med Udviklingscenter for Husdyr på Friland²⁰, udarbejdet undervisningsmateriale for lokalbedøvelse før kastration, som dyrlægerne kan bruge til undervisning i den teoretiske del af det førnævnte kursus.

I marts 2018 blev der afholdt to workshops for ca. 30 dyrlæger. På workshoppen blev undervisningsmaterialet præsenteret, og dyrlægerne blev undervist i den praktiske udførelse af lokalbedøvelse før kastration. SEGES Svineproduktion har i sommeren 2018 besøgt 7 frontrunner-besætninger, som er gået i gang med at indføre lokalbedøvelse før kastration. Ved besøgene er den praktiske tilgang til lokalbedøvelse observeret og gode råd og erfaringer er indsamlet. Der er i juni 2018 afholdt en workshop for frontrunner-besætningerne, hvor udgangspunktet var en fælles drøftelse af udfordringerne ved implementeringen af lokalbedøvelse. De gode råd og erfaringer kommunikerer ud til de øvrige besætninger, der skal i gang med at lokalbedøve i forbindelse med kastration.

I januar 2018 igangsatte Fødevarestyrelsen et projekt på DCA – National Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet med formålet at vurdere, hvorvidt der findes andre egnede injektionsmetoder til landmænds lokalbedøvelse af pattegrise forud for kastration. Indtil videre godkender Fødevarestyrelsen kun kurser, hvor der undervises i en injektionsmetode, som er den, der primært benyttes i Sverige.

Videnssynthesen er udarbejdet på baggrund af tilgængelig videnskabelig litteratur samt interviews med udvalgte interessenter.

Overordnet set er der positive praktiske erfaringer med anvendelse af lokalbedøvelse, idet der opleves en tydelig smertestillende effekt på grisene. Baseret på den tilgængelige litteratur kan brug af lokalbedøvelse formodentlig reducere smerter ved kastration for mange grise, men det videnskabelige datagrundlag herfor er ikke solidt.

I projektet er der identificeret tre metodemæssigt forskellige kanylebaserede injektionsmetoder, som varierer i forhold til, hvor lægemidlet injiceres. Den ene af metoderne er den, der anvendes til lokalbedøvelse af pattegrise i Danmark i dag. Det kan på det foreliggende grundlag ikke vurderes, hvilken af metoderne, der giver den største velfærdsmæssige fordel for grisene, og dermed er mest egnet.

---

²⁰ Ejet af Dyrenes Beskyttelse og Friland

Herudover beskriver projektet muligheden for anvendelse af kanylefri injektion. Metoden benytter sig af komprimeret luft til at skyde lægemidlet ind i vævet i en ultratynd stråle. Kanylefri injektion er teoretisk set en lovende metode, men der findes kun meget sparsom publiceret viden på området.

Med baggrund i videnssynthesen har Fødevarestyrelsen igangsat et opfølgende projekt på forskningsprojekt på DCA – National Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet vedr. optimering af egnede injektionsmetoder. Projektet vil bl.a. omfatte en optimering af dosis af lægemiddel, nødvendig ventetid mellem anlæggelse af bedøvelse og kastration og maksimal tid fra anlæggelse af bedøvelse til kastration for de lægemidler, der er godkendt i Danmark til lokalbedøvelse af svin.

Ydemere forventes det, at der i 2019 vil blive igangsat et pilotprojekt, der skal undersøge muligheden for anvendelse af kanylefri injektion yderligere.

2. Øget produktion af hangrise

Produktion af hangrise er indgået som et element i arbejdet om et dyrevelfærdsmærke. Resultatet af drøftelserne i den nedsatte arbejdsgruppe er imidlertid, at det ikke vil være muligt at opnå tilslutning hertil fra kunder i ind- og udland, herunder detailkæderne på grund af manglende muligheder for med sikkerhed at kunne frasortere kød med ornelugt.

Som det fremgår af nedenstående, så ses der dog en stigning i antallet af slagtede hangrise.

Tabel 3. Antal slagtede hangrise på kontrakt i perioden 2013-2018 (Kilde: Danish Crown).

År	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.kvartal	56.067	48.402	66.775	81.050	82.287	103.338
Total for året	198.131	206.929	291.921	325.994	355.520	

Baggrunden for stigningen skyldes ifølge branchen en bevidst øgning af antallet af slagtede hangrise. Et par store leverandører af hangrise er kommet ind i systemet, hvilket for alvor har flyttet på mængderne. Ifølge branchen er Danish Crown dog ved at nå loftet for, hvad der kan håndteres og afsættes markeds mæssigt, men afsøger løbende mulighederne. De danske detailkæder har ikke efterspurgt kød danske grise.

3. GUDP-udviklingsprojekt: "Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon"

Målet med projektet er at udvikle en robust hurtigmetode til samtidig måling af ornelugtstofferne skatol og androstenon. Metoden vil effektivisere aktiviteter med henblik på at afdække muligheder for ophør med kastration, og der vil kunne indsamles væsentligt flere data om indhold af ornelugtstoffer i hangrisene, end nuværende analysemetoder tillader. Fordelingerne af de to lugtstoffer i den danske hangrisepopulation kortlægges, koncept til reduktion af ornelugt testes, og genetiske markører for ornelugt belyses. Hurtigmetoden kan efterfølgende færdigudvikles til et online målesystem til brug på slagterier.

Projektet har blandt andet udviklet en hurtig laboratoriemetode til samtidig måling af androstenon og skatol i spækprøver fra slagtekroppe.

Der har været forsinkelser, hvilket primært skyldes en forsinket start på produktion af hangrise, og der har været behov for at ændre rækkefølgen på udvalgte aktiviteter under udvikling af målemetoden.

Projektet har fået forlængelse til udgangen af juni, 2018, hvorfor slutrapport forventes oktober 2018 (bilag 2).

4. GUDP-udviklingsprojekt: "Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt"

I dette projekt genereres viden om androstenons omsætning i tarmen, som ville blive anvendt til at teste absorberende materialer, som aktivt kul, for deres potentiale til at reducere ornelugt og optimere dette potentiale.

Projektet ville teste produkter baseret på restkul alene eller i kombination med diatomeer eller mineraler, der kan blandes direkte i foderet. Formålet var at teste produkter, som vil kunne reducere ornelugt til en pris, der ville være rentabel for svineproducenter.

Projektet blev afsluttet i 2017, og det forløb planmæssigt og tilfredsstillende, selvom projektets resultater ikke blev som forventet. Der var ingen signifikant effekt på koncentrationen af androstenon i spæk og plasma hos danske orner ved at tilsætte aktivt kul og andre adsorberende stoffer til foderet. Projektet viste imidlertid, at androstenon bliver absorberet fra tarmen, hvilket betyder, at en reduktion af androstenonniveauet i spæk hos orner bør kunne opnås med en målrettet fodringsstrategi; denne er dog ikke fundet endnu (bilag 3).

5. Afprøvning af nye ornelinjer, der giver mindre ornelugt, samt rådgivning af producenter med henblik på opdræt af hangrise

SEGES Svineproduktion har gennemført et projekt med sammenligning af svineracerne Duroc og Piétrain.

Der er slagtet krydsningshangrise af to forskellige krydsningskombinationer. Analyserne pågår og resultaterne forventes at være klar i efteråret 2018.

SEGES Svineproduktion har oplyst, at selektion af orner/fædre for hhv. høj og lav hangriselugt har resulteret i en forskel i androstenon på 1,1 ppm imellem de to grupper. Endvidere viste resultaterne, at fodring med cikorie 4 dage før slagtning reducerede skatolindholdet i spækket.

Tiltag der ligger uden for den oprindelige handlingsplan

SEGES Svineproduktion har oplyst, at følgende initiativer, der støtter op om at undgå kastration, er i gang:

- *Hangrise uden lugt i fremtiden.*

Et udviklingsprojekt hvor selektion af fædre med høj og lav lugt kombineres med fodring for at opnå bedst produktivitet og lavest ornelugt. Projektet afsluttes primo 2019.

- *Økonomisk bæredygtig produktion af hangrise ved anvendelse af immunokastration i kombination med selektion af fædre for høj/lav ornelugt.*

SEGES Svineproduktion har et projekt i gang med sammenligning af svineracerne Duroc og Piétrain. Det er EU Horizon 2020 projekt SuSI.

- *Udvikling af metoder til non invasiv kastration.*

Der arbejdes på at overvåge og kortlægge mulighederne for non invasiv kastration ved hjælp af nyere teknologi. Målet er en kastrationsmetode, der er mindre smertefuld og med væsentlig mindre risiko for infektion og reduceret dødelighed sammenlignet med kirurgisk kastration.

- *Overvågning af udvikling inden for sortering af ornesæd.*

Der er i Canada aktiviteter i gang med at udvikle metoder til kønssortering af ornesæd. På nuværende tidspunkt er metoderne kun relevante i kvægproduktion, hvor en anden biologi og metodik gør sig gældende. Udviklingen og aktiviteter på området følges løbende via de internationale kontakter, der arbejder med sædkvalitet.

Indsatsområdets fremdrift

Handlingsplanen har arbejdet med flere spor i form af både: 1) øget produktion af hangrise og 2) kastration med bedøvelse.

Målet om at stoppe med kastration uden bedøvelse inden udgangen af 2018 forventes opfyldt. Målopfyldelsen vil primært være et resultat af indførelse af lokalbedøvelse forud for kastration fremfor en ren hangriseproduktion.

Der arbejdes videre med at optimere metoder til kastration med forudgående lokalbedøvelse. Formålet er at sikre, at proceduren foretages på en måde, der i videst mulige omfang tager hensyn til pattegrisenes velfærd.

Følgegruppen synes, at det er vigtigt, at der arbejdes videre med tiltag, der kan øge produktionen af hangrise, så kirurgisk kastration på sigt kan undgås. De store udfordringer består både i, at der ikke er en fastsat en international anerkendt detektionsgrænse for ornelugt og i, at der er manglende accept fra den nationale og internationale detailhandel i forhold til forbrugergener.

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

For så vidt angår initiativet om en øget hangriseproduktion, har SEGES Svineproduktion oplyst, at det indtil videre har haft begrænset fremdrift grundet manglende efterspørgsel fra blandt andet detailkæderne. Det skyldes bl.a., at der endnu ikke er internationalt enighed om, hvilken metode der skal anvendes til identifikation af ornelugt, og at der ikke er enighed om sorteringsgrænserne for Human nose, skatol og androstenon.

Endvidere gør SEGES Svineproduktion opmærksom på, at produktionen af hangrise er faldende i både Tyskland og Holland på grund af manglende muligheder for afsætning.

Danske Svineproducenter mener, at afsætningsproblematikken skal yderligere i fokus af hensyn til både produktionsøkonomi og dyrevelfærd.

Dyrenes Beskyttelse finder det positivt, at der nu indføres lokalbedøvelse i forbindelse med kastration, men understreger, at det endelige mål bør være helt at undgå kastration. Dette må ikke tabes af sigte, fordi grise nu bliver lokalbedøvet. I en række andre lande produceres der i vidt omfang intakte ukastrerede hangrise, herunder eksempelvis Holland, hvor hele hjemmemarkedet forsynes med disse. Dyrenes Beskyttelse finder det fortsat uforståeligt, at tilsvarende ikke kan gennemføres i Danmark.

DDD mener, at alternativer til kirurgisk kastration stadig bør have førsteprioritet.

3.5 Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise

Målet med indsatsområdet er, at andelen af halekuperede pattegrise skal nedbringes markant. Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Afprøvning i besætninger med hele haler (SEGES Svineproduktion)
2. GUDP projekt vedr. "Hele Haler" (AU)
3. GUDP projekt med titlen "Stikoncept til grise med lange haler" (KU)
4. GUDP projektet StraWell (AU)
5. Kontrolkampagne om tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale (FVST)
6. Netværk for svineproducenter (SEGES Svineproduktion)
7. Forsknings samarbejde med Nederlandene og Tyskland

1. Afprøvning i besætninger med hele haler

SEGES Svineproduktion har iværksat et storskalaforøg med ophør af halekupering i integrerede besætninger. Projektets formål er at undersøge effekten af at undlade halekupering i besætninger, hvor der i forvejen er en lav forekomst af halebid blandt kuperede grise. Der gennemføres en afprøvning af henholdsvis ikke-kuperede og kuperede grise opstaldet under traditionelle opstaldningsforhold og med brug af forskellige beskæftigelsesmaterialer. Grisene er opstaldet under traditionelle forhold og ved tidlig identifikation af udbrud af halebid sættes ind med tildeling af forskellige former for beskæftigelses- og rodematerialer i form af halm, træklodser eller andre materialer, som svineproducenten har til rådighed. Der er publiceret resultater fra fase 1.

Aktiviteterne er afsluttet og resultaterne er publiceret på SEGES Svineproduktions hjemmeside²¹.

2. GUDP projekt vedr. "HeleHaler"

Under GUDP er der i 2013 bevilget midler til projektet "HeleHaler". Projektet blev gennemført af AU. HeleHaler anvendte forskning fra tidligere og igangværende projekter til at udvikle brugen af et produktions-styringsværktøj (HeleHaler) til svineproduktionen, der vil være målrettet mod at reducere halebid og muliggøre et stop for produktion af halekuperede grise. Projektets formål har været at fremstille et produktions- og styringsværktøj, som vil reducere frekvensen af halebid til under 3 % og reducere dødelighed med 2,5 % -enheder i en problembesætning med 20 % halebidte grise.

Projektet har fokuseret på at få færdiganalyseret data omkring ændringer i adfærd op til haleskade. Der er fokuseret på adfærdstyperne; aktivitetsniveau, objektmanipulation og halepositur. Mod forventning viste resultaterne, at observationerne skal foretages endnu længere tilbage end en uge fra haleskade, samt en eventuel mildere definition af haleskade skal bruges som udgangspunkt. Projektdeltagerne vil frem til projektafslutning fokusere på analyserne vedr. prædiktionsmodellerne og en evt. udvikling af et produkt vil først hænde efter projektperioden. Projektet forløber overordnet set efter projektplanen.

Det vurderes, at fremdriften er tilfredsstillende, og projektdeltagerne forventer at blive færdig til projektets slutdato ultimo marts 2019 (bilag 4).

---

²¹ http://svineproduktion.dk/publikationer/kilder/lu_medd/2018/1128.

3. GUDP projekt med titlen "Stikoncept til grise med lange haler"

Projektet "Stikoncept til grise med lange haler" gennemførtes på KU og løb fra 1. juli 2014 til ultimo 2017.

Projektets mål var dels at udvikle en ny slagtesvinesti baseret på svenske erfaringer og svensk indretning og dokumentere, hvorvidt stien ville give anledning til en lavere forekomst af halebid end traditionelle danske stier. Svensk stiindretning og opstaldning indeholder nogle af de elementer, som mindsker risikoen for halebidning, idet der er en stor andel fast gulv i stierne, brug af halm og en lavere belægningsgrad. Projektet blev forsinket, idet der ikke har været smågrise nok, da flere søer blev udsat på grund af smitsom yversvamp.

Projektet fik godkendt en projektførlængelse fra ultimo 2017 til den 30. juni 2018, hvorfor en slutrapport forventes afleveret oktober 2018.

Overordnet har projektet forløbet efter projektets plan, trods sygdomsudbrud og en lille produktion af svin i besætningen. Gråkjær Staldbyg A/S har ikke igangsat planer for kommerialiseringen, dog er der indlagt undersøgelser af betydningen for lavere belægningsgrad og betydningen af tydeligere zoneopdeling af stien (bilag 5).

4. GUDP projektet StraWell

GUDP projektet "Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact" (StraWell) har til formål at udvikle teknologier, som automatisk og omkostningseffektivt kan tildele halm til svinene og samtidig håndtere halmrig gylle. StraWell-projektet har fokus på den tildelte halms gavnlige virkning på dyrevelfærd, men derudover vil den samlede effekt af halmen, og det tilhørende gyllesystem på emissioner af ammoniak, lugt og drivhusgasser blive afklaret.

Projektet var oprindeligt et 2 årigt projekt, der gennemføres af Aarhus Universitet. Der har ikke været nogen modning af forretningsplaner i perioden, og projektet har lidt under stor udskiftning af personer knyttet til projektet, men væsentlige nøglepersoner er stadig med. Projektet har i november 2017 fået projektførlængelse til 31. december 2018. Projektet har ikke indsendt statusrapport sommer 2018, hvorfor denne statusrapportering er uændret i forhold til september 2017. GUDP-sekretariatet er i dialog med ansøger herom (bilag 6).

5. Kontrolkampagne om tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale

Der blev senest gennemført en kampagne i 2014. Gældende regler for tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale kontrolleres generelt i forbindelse med alle Fødevarestyrelsens ordinære velfærdskontroller i svinebesætninger. Manglede eller utilstrækkelig tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale giver stadig anledning til et højt antal sanktioner i forbindelse med disse kontroller²². I 2016 blev der givet 36 indskærpelser og et påbud for ikke at have permanent og tilstrækkelig adgang til beskæftigelses- og/eller rodemateriale. Dette skal ses ud af i alt 94 indskærpelser og 3 påbud, der blev givet for overtrædelser af dyrevelfærdsreglerne for svin.

---

²² Fødevarestyrelsens årlige dyrevelfærdsrapport "Dyrevelfærd i Danmark 2017 - med resultater fra velfærdskontrollen af besætninger;
https://www.foedevarestyrelsen.dk/Publikationer/Alle%20publikationer/Dyrevelfærdsrapport_2017.pdf

Det kommende krav om obligatorisk risikovurdering forud for halekupering af pattegrise, som beskrives nedenfor, betyder, at den besætningsansvarlige skal foretage en gennemgang af en række risikoparametre for halebid (herunder tildeling af rode- og beskæftigelsesmateriale). De kommende krav forventes at øge fokus på rode- og beskæftigelsesmateriale i den enkelte besætning.

6. Netværk for svineproducenter

Der er etableret en ERFA-gruppe med svineproducenter, der producerer grise med lange haler til "Et-hjertegrise". I takt med at besætninger startes op i projektet "All in – fuldskala" (se under *Tiltag der ligger uden for den oprindelige handlingsplan*) udvides gruppen med disse besætninger.

7. Forskningssamarbejde med bl.a. Nederlandene og Tyskland

Målet med dette initiativ er at udveksle erfaringer med Nederlandene og Tyskland. I regi af universiteterne foregår dette arbejde bl.a. via det fælles europæiske projekt FareWellDock. Resultaterne af FareWellDock, herunder et risikovurderingsværktøj for halebidning og en guide til miljøberigelse, kan findes på følgende link: <http://farewelldock.eu/>.

På brancheniveau foregår erfaringsudvekslingen bl.a. via et erhvervs Ph.d projekt med titlen "Halebid - tidlig erkendelse og målrettet forebyggelse" mellem KU og SEGES Svineproduktion (påbegyndt marts 2015). Som en del af dette projekt skal der udveksles erfaringer om forebyggelse af halebid og stop med halekupering med relevante aktiviteter i Nederlandene og Tyskland. Ph.d-afhandlingen afleveres efteråret 2018.

SEGES Svineproduktion var til halebids-workshop i Nederlandene (Sterksel) i november 2016 med deltagelse af forskere og/eller medarbejdere fra interesseorganisationer fra henholdsvis Nederlandene, Tyskland, Belgien og Frankrig. Tilsvarende workshop blev afholdt i Danmark i november 2017. Her var bl.a. fokus på vidensdeling landene imellem. Workshoppen planlægges afholdt i Belgien i 2018 med inviterede deltagere fra – Holland, Belgien, Tyskland, Frankrig, Italien, Spanien og Danmark.

Tiltag der ligger uden for den oprindelige handlingsplan

Kommissionen har i bestræbelserne på at reducere antallet af halekuperede grise i EU iværksat en række initiativer, som nødvendiggør handling fra medlemsstaternes side. Disse initiativer omfatter udarbejdelse af en henstilling til alle medlemsstater²³, gennemførelse af audits i en række medlemsstater, herunder Danmark i oktober 2017, og krav om, at medlemsstaterne udarbejder en handlingsplan med henblik på at forbedre deres kontrol af reglerne i svinedirektivet²⁴ vedrørende halekupering.

Kommissionens initiativer løber over en 3-årig periode fra 2016 til udgangen af 2019. Kommissionen forventes i anden halvdel af 2019 at evaluere resultatet af arbejdsprogrammet. Dette forventes at ske på baggrund af medlemsstaternes gennemførelse af Kommissionens

---

²³ Kommissionens henstilling (EU) 2016/336 om anvendelse af Rådets direktiv 2008/120/EF om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin for så vidt angår foranstaltninger med henblik på at begrænse behovet for halekupering.

²⁴ Rådets direktiv 2008/120/EF af 18. december 2008 om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin (kodificeret udgave).

henstilling, resultatet af allerede gennemførte audits og en evaluering af medlemsstaternes handlingsplaner. Det forventes, at Kommissionen vil gennemføre yderligere audits med henblik på at undersøge effekten af de tiltag, der gennemføres i medlemsstaterne.

Som følge af Kommissionens henstilling vil bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr blive ændret, så der stilles krav om en risikovurdering både i besætninger, der halekuperer pattegrise, og i besætninger, der modtager halekuperede grise. Producenten skal ved risikovurderingen gennemgå alle de parametre, der fremgår af kommissionens henstilling. Der vil desuden blive krav om, at modtagere af halekuperede grise skal fremlægge skriftlig dokumentation for, at det er nødvendigt at modtage halekuperede grise. Det indebærer, at der ved handel med levende grise skal indhentes dokumentation enten via mellemhandler eller direkte fra besætningerne. Det gælder også ved handel med andre lande.

Ydermere vil der med bekendtgørelsesændringen blive krav om skriftlig dokumentation for forekomst af halebidning. Her er tale om, at præcisere et allerede eksisterende dokumentationskrav. Med bekendtgørelsesændringen vil det blive præciseret, at dokumentationen skal være skriftlig, og hvad den skal indeholde. De nye krav forventes at træde i kraft fra 1. januar 2019.

Antallet af halekuperede grise i Danmark registreres ikke på nuværende tidspunkt - hverken af myndigheder eller branchen. EU-kommissionen vurderer, at 98,5 % af grisene halekuperes. I forbindelse med indførelse af bekendtgørelsesændringerne vil Fødevarestyrelse gennemføre en nulpunktsundersøgelse på slagterierne, så det bliver muligt at følge udviklingen. Der bliver tale om en stikprøvebaseret undersøgelse. Undersøgelsen vil give et øjeblikbillede og fastlægge andelen af halekuperede grise med en rimelig nøjagtighed. For at følge med i udviklingen over tid skal undersøgelsen gentages på et senere tidspunkt.

Følgegruppen har påpeget, at det er vanskeligt på slagtelinjen at identificere om halen er afbidt eller kuperet, og det kan påvirke resultatet af en sådan en nulpunktsundersøgelse.

Dette underbygges af et myndighedsprojekt fra DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, juni 2018 "Identifikation af mulighederne for at minimere forekomsten af læsioner hos økologiske svin og frilandssvin". Undersøgelsen viser, at halebid af et vist omfang forekommer i de fleste besætninger med grise i de frilandsbaserede systemer, men med stor variation i omfang. Problemet forekom i undersøgelsen med i stigende grad i takt med grisenes alder fra i gennemsnit 7 % hos fravænnede og til i gennemsnit 30 % hos slagtesvin. Svære skader forekom i de tre aldersgrupper (10-20 kg, 25- 50 kg og 70-100 kg) i gennemsnit hos hhv. 2, 7 og 8 % af de undersøgte grise pr. besætning. Der var således mange haler, der havde lette til medium skader (manglede det yderste og evt. havde let sårskorpe) ved den kliniske undersøgelse. Undersøgelsen viste en dårlig overensstemmelse mellem klinisk registrerede halebid og halebid registreret ved den rutinemæssige kødkontrol. Niveaulet af halebid i besætningerne var gennemsnitligt 20 gange højere end ved kødkontrollen, men denne forskel varierede markant.

Når det gælder hele haler hele livet i fuldskala i den konventionelle produktion, så har SEGES Svineproduktion i 2018 igangsat et demonstrationsprojekt med titlen "All in fuldskala". På basis af eksisterende viden er det målet at demonstrere om produktion af grise med hele haler kan lade sig gøre i 6-8 produktionsbesætninger, der producerer standardgrise. I løbet af en indkøringsperiode omlægges hele besætninger gradvist til ikke at halekupere. I projektforsøget understøtter SEGES Svineproduktion besætningerne med råd og vejledning med det mål at mindske risikoen for halebid mest muligt indenfor de eksisterende rammer.

Indsatsområdets fremdrift

Hverken myndigheder eller branche foretager systematisk registrering af, om besætninger har halekuperede svin eller ej. Fremadrettet vil udviklingen i forekomsten blive fulgt med stikprøvebaserede undersøgelser på slagterierne.

Det vurderes ikke, at der er kommet væsentligt flere grise med intakte haler i de danske svinestalde siden sidste evaluering. Grise, som ikke halekuperes, findes stort set kun i specialproduktioner såsom Antonius, økologisk- og frilandsgrise samt statens Dyrevelfærdsmærke.

Det vurderes dog, at de mange initiativer, der er iværksat i regi af handlingsplanen, samt Kommissionens henstilling vedrørende foranstaltninger med henblik på at begrænse behovet for halekupering af 8. marts 2016, alt sammen vil bidrage til at nedbringe antallet af halekuperede grise.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at indførsel af et krav om en risikovurdering i relation til halekupering vil være med til at sætte øget fokus på, om det er nødvendigt at halekuperer i den enkelte besætning. Kravet forventes i første omgang at betyde, at man i et antal besætninger vil forsøge at ophøre med at halekuperer, initialt i et mindre antal kuld.

SEGES, Svineproduktion har oplyst, at det kommende krav om risikovurdering vil blive indarbejdet i egenkontrolprogrammet i Danish-ordningen.

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

SEGES Svineproduktion har oplyst, at de understreger betydningen af en europæisk løsning for initiativer for halekupering. Særligt på grund af den store omsætning af smågrise på tværs af europæiske lande.

SEGES Svineproduktion finder det kompliceret og usikkert med den nævnte nulpunktsundersøgelse på slagterierne. Der vil være udfordringer med hensyn til at skelne mellem afbidte, beskadigede (aftrådte) og kuperede haler samt logistikken på slagteriet, hvis data skal kobles til konkrete besætninger.

Dyrenes Beskyttelse finder det stærkt kritisabelt, at der fortsat ikke er flere grise med hele haler. Rutinemæssig halekupering er forbudt, og alligevel er rutinen ifølge EU kommissionens inspektionsmyndighed Sante F vidt udbredt i Danmark. Sante F bemærker blandt andet, at 98,5 % af de danske grise halekuperes, og at der på trods af dette, meget sjældent er udarbejdet handlingsplaner i sundhedsrådgivningen. Dyrenes Beskyttelse opfordrer til, at der fremover udarbejdes handlingsplaner. Desuden bør der i forbindelse med kommende målinger af omfanget af halekuperede grise fastsættes styringsmål til brug for følgegruppens evalueringer.

3.6 En styrket indsats mod mavesår

Målet med indsatsområdet er at reducere forekomsten af mavesår gennem bl.a. styrket sundhedskontrol.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Udvidet sygdomskontrol (screening)
2. Ændring af fodersammensætning
3. Slagtesvin – forskning

1. Udvidet sygdomskontrol (screening)

En arbejdsgruppe bestående af Landbrug & Fødevarer, Den Danske Dyrlegeforening og Fødevarestyrelsen har udarbejdet en model for screening for mavesår hos søer. Screeningen var oprindeligt planlagt til at skulle gennemføres i 2017 og 2018 i besætninger med mere end 200 søer. På grund af praktiske problemer i opstartsfasen, er screeningen blevet forsinket, hvilket betyder, at den først forventes afsluttet i løbet af 1. halvår 2019. Slagterierne udtager maver fra 20 tilfældigt udvalgte søer i alle de besætninger, der er med i DANISH-ordningen, og som har mere end 200 søer. Herefter undersøges maverne på Laboratorium for Svinesygdomme. Besætninger, hvor mere end 50 % af søerne har mavesår af grad 7 eller derover, vil blive pålagt at udarbejde en handlingsplan for, hvordan mavesundheden i besætningen kan forbedres. Skæringsgrænsen på mavesår af grad 7 eller mere er fastsat ud fra en faglig vurdering foretaget af Den Danske Dyrlege forening, Landbrug & Fødevarer og Fødevarestyrelsen. Via DANISH-ordningen vil det blive kontrolleret, at eventuelle handlingsplaner er udarbejdet.

Den praktiske styring sker ved Landbrug & Fødevarer's laboratorium i Kjellerup og på slagterierne, og selve screeningen finansieres af Svineafgiftsfonden. Resultaterne fra screeningen som udtryk i andel af besætninger, der ligger over skæringsgrænsen og skal have en handlingsplan, bliver publiceret på SEGES Svineproduktions hjemmeside hvert kvartal. Der er efter 2. kvartal 2018 i alt undersøgt 1099 besætninger. Andelen af besætninger, hvori mavesår anses som et besætningsproblem, er 4,3 %.

Når screeningen er afsluttet i 2019, vil indsatsen blive evalueret, og det eventuelle videre forløb besluttet.

2. Ændring af fodersammensætning

Der har været drøftelser med Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion og foderstofbranchen om tilpasning af foder til søer. Der sigtes på grovere formalet foder, fibre og evt. fodertilskud.

Der er afholdt møde mellem Landbrug & Fødevarer, SEGES Svineproduktion, foderstofbranchen og Fødevarestyrelsen omkring ændring af fodersammensætningen og betydning for udvikling af mavesår.

Der eksisterer allerede i dag forskellige fodertyper/produkter, der kan benyttes i forsøg på at afhjælpe mavesårsproblemer i besætningen. Foderstofbranchen er generelt hurtig til at

implementere ny viden i deres produktkatalog. Der vil ikke være ét produkt, der vil være den rigtige løsning i alle besætninger. Der er flere faktorer, der spiller ind, herunder hvad den enkelte producent kan håndtere af fodertyper i sit fodringssystem.

Når screeningen for mavesår er gennemført i besætningerne, vil den enkelte svineproducent få viden om, hvordan det forholder sig med mavesår i dennes besætning. Herefter vil det være muligt bl.a. ved skift af foder at forsøge at afhjælpe en evt. mavesårsproblematik.

Der er på nuværende tidspunkt et tilstrækkelig bredt udvalg af foder på markedet til brug i forsøg på at afhjælpe et evt. mavesårsproblem i den enkelte besætning. Det skal dog understreges, at fodring i mange tilfælde ikke kan stå alene som løsningen på forekomst af mavesår i en besætning.

3. Slagtesvin – forskning

I et samarbejde mellem Københavns Universitet, SEGES Svineproduktion og Scotland Rural University College er der gennemført et forskningsprojekt vedrørende mavesår hos slagtesvin. Forskningsprojektet har haft til formål at fastlægge, hvor stort problemet med mavesår for slagtesvin er, herunder især hvor stort det velfærdsmæssige problem er. Projektet har således også set på sammenhænge mellem mavesår og fodersammensætning, stress eller sygdom.

Første del af projektet, der omhandler betydningen af mavesår og diarré for tilvækst og foderforbrug hos slagtesvin, er udført af SEGES Svineproduktion. Projektet er afsluttet og resultaterne er publiceret på SEGES hjemmeside²⁵. I denne undersøgelse fandt man en signifikant sammenhæng mellem mavesår, køn og daglig tilvækst. Jo højere en mavesårsscore hos galtgrise, jo lavere tilvækst. Hos sogrise observerede man ingen reduktion i daglig tilvækst med stigende mavesårsscore. Ligeledes fandt man en signifikant sammenhæng mellem diarréforekomst og daglig tilvækst. Hyppige diarrétilfælde resulterede i lavere daglig tilvækst. Der blev ikke fundet en signifikant sammenhæng mellem mavesårsscore og foderforbrug. Til gengæld blev der påvist en signifikant sammenhæng mellem diarréforekomst og foderforbrug. Hyppige diarrétilfælde betød dermed et højere foderforbrug.

Anden del af projektet er udført af adfærdsekspert på Scotland Rural University College, og har bl.a. taget udgangspunkt i de danske data. Projektet er afsluttet og resultaterne publiceret²⁶. Konklusionen på projektet er, at der kan være adfærdsmæssige forskelle mellem slagtesvin med og uden mavesår. Der er behov for mere forskning for at se, om de adfærdsmæssige forskelle skyldes smerte og ubehag ved mavesår.

I medfør af Miljø- og Fødevareministeriets aftale med Aarhus Universitet, blev der i slutningen af 2014 bestilt en videnssyntese vedr. omfang og årsagsforhold til mavesår hos slagtesvin, herunder produktionsformens betydning (konventionel, friland eller økologi) samt om mulige tiltag til reduktion af forekomsten under hensyntagen til producenternes produktionsøkonomi, klima og miljøbelastning. Videnssyntesen er offentliggjort og findes på Aarhus Universitets hjemmeside²⁷.

---

²⁵ http://svineproduktion.dk/publikationer/kilder/lu_medd/2017/1124

²⁶ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1871141318300829>

²⁷ http://pure.au.dk/portal/files/108305983/Videnssyntese_Gastric_ulcers_in_pigs_231216.pdf

Indsatsområdets fremdrift

Screening for mavesår hos søer

Det er vurderingen, at målet om screening for mavesår hos søer tilnærmelsesvist vil blive nået, men det bliver med færre besætninger end først planlagt, idet grænsen for deltagelse i screeningsprogrammet rykkes fra besætninger med mere end 100 søer til besætninger med mere end 200 søer. Denne ændring betyder, at omkring 1.553 besætninger vil blive screenet, i stedet for 1.706. På grund af praktiske problemer i opstartsfasen, er screeningen blevet forsinket, hvilket betyder, at den først forventes afsluttet i løbet af 1. halvår 2019. For at få finansieringen af screeningsprogrammet på plads er screeningen overført som en del af erhvervets DANISH-branchekode.

SEGES Svineproduktion har oplyst, at efter halvandet år har den nationale screening indsamlet 16.958 maver fra 1.099 besætninger, hvoraf de 599 besætninger har fået udtaget alle 20 maver. Andelen af besætninger, der skal have udarbejdet handlingsplaner, er stadig lav med 4,3 pct. efter 2. kvartal 2018. Det forventes, at screeningen af de ca. 1500 besætninger afsluttes i 2019.

Forskning vedr. mavesår hos slagtesvin

De igangsatte forskningsprojekter er afsluttet og resultaterne publiceret. Der tegner sig ikke et entydigt billede, men resultaterne tydeliggør et behov for yderligere forskning på området.

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

Dyrenes Beskyttelse finder det beklageligt, at screening ikke som oprindeligt planlagt foregår i regi af Fødevarestyrelsen, men erhvervet selv, samtidig med at der indgår færre besætninger og kun pålægges en arbejdsplan for besætninger, hvor hovedparten af dyrene har meget alvorlige mavesår (50 % af søerne skal have mavesår grad 7 eller derover). Dette er efter foreningens opfattelse en afspejling af den udbredte forekomst og accept af mavesår i svineproduktionen. På denne baggrund er det ikke overraskende, at resultatet er blevet, at kun ganske få besætninger anses for at have et problem med mavesår, selvom tidligere undersøgelser viser, at problemet er voldsomt udbredt. Efter foreningens opfattelse bør kriterierne sænkes, så der sættes bredere ind mod mavesår.

Dyrenes Beskyttelse mener, at svin generelt skal fodres med groft foder og fibre, så deres maver holdes sunde. Dette bør ikke tilsidesættes med henvisning til effektivitet af foderomsætning eller andre produktivitetshensyn, men være et krav af hensyn til dyrenes velfærd, også før der påvises alvorlige mavesår hos flertallet af dyrene i en besætning.

DDD mener, at man kontinuerligt må arbejde for at nedbringe andelen af søer med mavesår. Også i besætninger med under 50 %.

SEGES Svineproduktion finder det positivt, at andelen af besætninger der skal have udarbejdet handlingsplaner er lavt. Alle besætninger modtager resultatet af screeningen, så landmand og dyrlæge har i alle tilfælde mulighed for sammen at følge op på resultatet i forbindelse med et rådgivningsbesøg.

3.7 Dyrevelfærd indarbejdes i månegrisprojektet

Målet med indsatsområdet er, at der i månegrisprojektet sættes fokus på staldindretning, der tilgodeser dyrevelfærd.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Udvikling af ny teknologi, der tager højde for bl.a. dyrevelfærd
2. Opførelse af en fuldskala modelstald

1. Udvikling af ny teknologi, der tager højde for bl.a. dyrevelfærd

Der er bevilliget fem projekter af GUDP. Det drejer sig om følgende:

- Ornelugt - hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon
- Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt
- HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?
- Stikoncept til grise med lange haler (Special-H)
- Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact (StraWell)

Status for de enkelte projekter er omtalt i bilag 2, 3, 4, 5 og 6 og under de relevante indsatsområder. Projekterne gennemføres i henhold til projekternes ansøgning til GUDP og de betingelser, som GUDP i forlængelse heraf har fastsat i projekternes bevillingstilsagn.

Månegrisen følger projekterne, idet de anses at rumme væsentlige potentialer for udvikling af moderne svineproduktion. Arbejdet med at understøtte udviklingen i de enkelte projekter og samle resultater på tværs, er samlet i Månegrisens netværk (bilag 7), som er et netværksprojekt under GUDP.

Landbrugsstyrelsen har i samarbejde med Månegrisens netværk, som ledes af SEGES Svineproduktion, afholdt workshop med deltagelse af teknologivirksomheder i december 2014, og et Månegris-seminar 6. maj 2015. Det har bidraget til at pege på forslag til innovation og udvikling samt aktuelle muligheder for konkurrencedygtige staldanlæg.

2. Opførelse af en fuldskala modelstald

GUDP har ultimo 2016 givet tilsagn om støtte til to udviklings- og demonstrationsprojekter, under ansøgningsrunden om Månegrisens modelstald, hvori der bl.a. indgår tiltag, som tager sigte på at forbedre dyrevelfærden.

Projektet SPACE har som ambition at vise, at produktion af grise med hele haler er muligt. Det skal ske ved at demonstrere et system til køling af indblæsningsluften og justering af lufthastigheder i grisenes opholdszone, så varmestress kan mindskes. Samtidig vil kameraer, en app og digital billedbehandling blive anvendt til at registrere grisenes trivsel og liggeadfærd med henblik på indeklimastyring. I kombination med disse teknologier vil der blive gennemført forsøg med fermenteret foder og halmtildeling. SPACE projektet forventes afsluttet til oktober 2019.

I projektet Apollo-Thy blev der indrettet en testsektion, hvor der skulle gennemføres forsøg med at minimere risiko for udbrud af halebid ved hjælp af automatisk halmtildeling og interventioner med andre rode- og beskæftigelsesmaterialer samt forskellige belægningsgrader. Derudover skulle der opsamles data om grisenes tilvækst og adfærd ved hjælp af fotovægte, sensorer og kameraer. Disse data skulle være integreret og behandlet i en omfattende IKT-plattform, der skulle udvikles, så den kunne bruges til beslutningsstøtte, tidlig varsling af afvigelser og styring af staldklimaet.

Indsatsområdets fremdrift

Projektet SPACE arbejder målrettet med gyllekassetterne samt med forberedelse af bygningerne og de mange tekniske installationer. Projektet er blevet forsinket, og det er muligt, at det vil være behov for en projektførlængelse. Projektet viser på nuværende tidspunkt lovende resultater, og stalden med grise forventes på trods af forsinkelsen at være klar i efteråret 2018, så målinger og dokumentation kan påbegyndes.

Projektet gennemføres i henhold til betingelserne i tilsagnet fra GUDP.

Projektet Apollo Thy er lukket ned. Beslutningen om at opgive projektet er truffet af partnerne i juni 2018, da det ikke er lykkedes at finde en alternativ placering af stalden, efter den første placering måtte opgives.

Interessent bemærkninger til indsatsområdets fremdrift

Ingen bemærkninger fra interessenter.

3.8 Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd

Målet med indsatsområdet er at skabe en markedsbaseret forbedring af dyrevelfærden for svin.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativ:

1. Undersøge mulighederne for at etablere et dyrevelfærdsmærke

1. Undersøge mulighederne for at etablere et dyrevelfærdsmærke

I forbindelse med den politiske aftale om en fødevarer- og landbrugspakke fra december 2015 blev det besluttet at etablere et statsligt dansk dyrevelfærdsmærke med henblik på at fremme markedsdrevne dyrevelfærd. Samtidig er der bevilget i alt 17 mio. kr. i budgetperioden 2016-19.

Mærket indføres i første omgang for svin, men kan senere udvides til andre dyrearter. Formålet er at skabe bedre dyrevelfærd for mange flere grise gennem transparens og en ny produktion med bedre dyrevelfærd til overkommelige priser.

Der er i 2015 truffet politisk beslutning om at gennemføre et statsligt dyrevelfærdsmærke på grundlag af Fødevarestyrelsens koncept herunder de heri indeholdte kriterier.

Dyrevelfærdsmærket gennemføres i samspil med en bred kreds af interessenter og aktører i fødevarekæden²⁸.

Dyrevelfærdsmærket viser forbrugerne 3 niveauer af bedre dyrevelfærd, der alle ligger klart over de gældende lovkrav. Dyrevelfærdsmærkets grundkrav omfatter fritgående søer (dog med mulighed for brug af bøjle i meget begrænset omfang ved faring), hele haler, det vil sige ingen halekupering og halebid, tildeling af halm, maksimal transporttid på 8 timer og mere plads.

Indsatsområdets fremdrift

Dyrevelfærdsmærket er etableret for fersk svinekød samt tilberedt kød og kødprodukter med svinekød, og der er nu dyrevelfærdsmerkede produkter i detailhandelen.

En forbrugeranalyse udført af Landbrug & Fødevarer i 2016 viste, at forbrugerne generelt var positive overfor et nyt dyrevelfærdsmærke. En YouGov-undersøgelse i 2017 viste, at allerede 7 måneder efter mærkets lancering var det kendt af halvdelen af forbrugerne, og 2 ud af 3 havde tillid til mærket, hvilket betegnes som et rigtig godt niveau efter så kort tid på markedet.

Tulip oplyser, at det dyrevelfærdsmerkede grisekød nu udgør 25 % af det ferske danske grisekød, der omsættes i danske butikker. Antallet af besætninger, der leverer til ordningen, er steget fra 155 til ca. 190 medio 2018. Heraf leverer (pr. 1. juli 2018) 150 besætninger til niveau 3 (svarende til 65 % af de producerede dyrevelfærdsmerkede grise), 33 besætninger til niveau 2 (svarende til 28 % af de producerede dyrevelfærdsmerkede grise) og 8 besætninger til niveau 1 (svarende til 7 % af de producerede dyrevelfærdsmerkede grise).

Fødevestyrelsen gennemførte i 2017 en kontrolkampagne i besætninger²⁹, der leverer til Det statslige Dyrevelfærdsmærke, på nær de økologiske besætninger. De økologiske besætninger bliver kontrolleret af Landbrugsstyrelsen og indgik derfor ikke i Fødevestyrelsens kampagne. Kampagnen viste, at langt de fleste besætninger havde opfyldt kravene. Der blev dog givet enkelte indskærpelser, primært på for lidt rode- og beskæftigelsesmateriale i dele af besætningen.

Interessentbemærkninger til indsatsområdets fremdrift

Dyrenes Beskyttelse finder fortsat, at mærket kommer med statslige anprisninger af for lave niveauer af dyrevelfærd. Mærket kommer derved til at forvirre forbrugerne i forhold til eksisterende mærker. Dyrenes Beskyttelse finder, at der ikke har været en åben og inkluderende tilgang til målsætningen om større valgmulighed for forbrugerne. Det afspejler sig i, at der også har været andre bevægelser på markedet, som ikke omtales i evalueringsrapporten. Eksempelvis har COOP, der er underskriver af topmødeerklæringen, taget initiativ til et dyrevelfærdsmærke for svinekød, der allerede fra sidste år er blevet forhandlet i forretningerne.

---

²⁸ Kredsen omfatter DOSO (Dyreværnsorganisationernes Samarbejdsorganisation), Landbrug & Fødevarer, Danske Slagterier, Danske Slagtermestre, DDD og 2/3 af detailhandelen omfattende Salling Group (Bilka, Føtex og Netto), De Samvirkende Købmænd (Meny, Rema1000 og Kiwi m.fl.), Lidl og Aldi.

²⁹ https://www.foedevarestyrelsen.dk/Kontrol/Kontrolkampagner/Kontrolkampagner_2017/Sider/Kontrol_af_dyrevelfaerdsmaerkningsordningen_i_besaetninger_Kontrolkampagne_2017.aspx

DOSO glæder sig over dyrevelfærdsmærkets succes - ikke mindst fordi det på alle 3 niveauer opfylder de vigtigste behov for svin, når det gælder dyrevelfærd: frihed til at bevæge sig rundt, hele haler og beskæftigelses- og rodemateriale i form af halm. Mærket er også med til at skabe mindre forvirring hos forbrugerne, som tidligere havde svært ved at få rede på graden af dyrevelfærd i de eksisterende mærker. Dyrevelfærdsmærket er med til at løfte bunden for rigtig mange dyr, mens COOP's mærke så godt som udelukkende præsenterer i forvejen eksisterende produkter.

Landbrug & Fødevarer finder, at dyrevelfærdsmærket har bidraget til en positiv udvikling af forbrugerdreven dyrevelfærd, og det er glædeligt, at flere svineproducenter er parate til at producere under mærket, så snart efterspørgslen stiger.

3.9 Undervisning i dyrevelfærd

Målet med indsatsområdet er at øge viden om og forståelse for dyrevelfærd via undervisning.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende projekter:

1. Uddannelseskraft til besætningsansvarlige
2. Afdække mulighederne for et uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere

1. Uddannelseskraft til besætningsansvarlige

I december 2017 blev hjemmel til at fastsætte krav om uddannelse vedrørende dyrevelfærd flyttet fra lov om hold af dyr til dyreværnsloven. De to væsentligste bærende elementer i lov om hold af dyr er dyresundhed og fødevarerikkerhed, mens det bærende element i dyreværnsloven er dyrevelfærd. Det forekommer derfor mest hensigtsmæssigt at lade et fremtidigt regelsæt om uddannelse vedrørende dyrevelfærd have ophæng i dyreværnsloven.

Med hjemmel i dyreværnsloven er bekendtgørelse om uddannelseskraft for den besætningsansvarlige for landbrugsmæssigt hold af svin, malkekvæg og æglæggende høner³⁰ udarbejdet og trådt i kraft den 1. juli 2018. Af bekendtgørelsen fremgår bl.a.,

- at uddannelseskraftet gælder for personer, der er ansvarlige for hold af svin, der er større end eller lig med en eller flere af følgende tærskelværdier: 300 søer, gylte eller orner, 3.000 slagtesvin (30 kg – slagting) eller 6.000 smågrise (7 – 30 kg),
- at uddannelseskraftet skal være opfyldt, når den besætningsansvarlige overtager ansvaret for besætningen. For personer, der fra og med fra og med den 1. juli 2018 til og med den 30. juni 2019 overtager ansvaret for en besætning, gælder, at de skal have opfyldt uddannelseskraftet senest den 30. juni 2019. Såfremt en mindre besætning udvides, så ovennævnte tærskelværdier overskrides, skal den besætningsansvarlige opfylde uddannelseskraftet senest efter seks måneder. Det samme gælder, såfremt en besætningsansvarlig skifter fra en mindre besætning til en besætning, der er omfattet af uddannelseskraftet,
- at der i helt særlige tilfælde er mulighed for dispensation, og at kravet til uddannelse kan opfyldes ved at gennemføre landbrugsuddannelsen, jf. bekendtgørelse om landbrugsuddannelsen eller en anden selvstændig uddannelse, der er godkendt af Fødevarerstyrelsen, samt at der gælder særlige regler for anerkendelse af udenlandske erhvervsmæssige kvalifikationer.

---

³⁰ Bekendtgørelse nr. 650 af 31. maj 2018.

2. Afdække mulighederne for et uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere

Idet det ovennævnte uddannelseskraft omhandler uddannelseskraft for *besætningsansvarlige* og ikke landbrugsmedhjælper ansat i svineproduktionen har der løbende været drøftelser mellem Fødevarestyrelsen og branchen om udmøntningen af et uddannelsesstilbud for disse.

Det er fundet mest hensigtsmæssigt, at der ikke indføres et decideret krav fra myndighedsside, men at initiativet ligger i regi af branchen. SEGES Svineproduktion har nu udarbejdet undervisningsmateriale. Det samlede materiale ligger tilgængeligt på SEGES Svineproduktions hjemmeside³¹. Materialet omfatter foder, sundhedsstyring, hygiejnekursus om MRSA, lærebog i fysiologi, adfærd og velfærd hos grise. Sidstnævnte har i alt 6 moduler, der dækker over emnerne:

1. Normal og unormal adfærd
2. Behandling og aflivning
3. Daglige rutiner og indgreb
4. Fysiske rammer for dyrene
5. Flytning og sammenblanding af dyr
6. Målsætninger, lovgivning og forbrugere

SEGES Svineproduktion arbejder for at udbyde kurset gennem en af landbrugsskolerne og på længere sigt udvikle det som e-learningmateriale.

Indsatsområdets fremdrift

Samlet set vurderes målet for indsatsområdet at være nået både for så vidt angår uddannelseskraft til besætningsansvarlige og afdækning af mulighederne for et uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere.

Uddannelseskraft til besætningsansvarlige

Bekendtgørelse om uddannelseskraft for den besætningsansvarlige for landbrugsmæssigt hold af svin, malkekvæg og æglæggende høner er trådt i kraft den 1. juli 2018.

Det vurderes, at handlingsplanens initiativ om, at landbrugsuddannelserne kan udvikles og forbedres med hensyn til dyrevelfærd for nærværende kan anses for opfyldt. FVO³² evaluerede landbrugsuddannelsen for så vidt angår svin i 2015. Auditten viste, at undervisningen på landbrugsskolerne vedrørende dyrevelfærd, herunder undervisningsmateriale, er udviklet og forbedret gennem årene, og at undervisningsmateriale kort før auditten var opdateret og forbedret med hensyn til dyrevelfærd. Dyrevelfærd integreres typisk i de forskellige fag, både i den teoretiske og i den praktiske del af undervisningen, da erfaring viser, at dette er det mest lærerige.

At undervisning i dyrevelfærd i stigende grad er i fokus på landbrugsuddannelsen, og at der er sket en udvikling i holdningen til dyrevelfærd hos såvel elever som lærere, fremgår af AU rapporten "Kommunikation om dyrevelfærd"³³. Rapporten peger imidlertid også på, at der fortsat er et udviklingspotentiale. Der er således fortsat behov for fokus på dyrevelfærd i forhold til landbrugsuddannelsen.

³¹ <http://svineproduktion.dk/Services/Undervisningsmateriale>.

³² Food and Veterinary Office (nu Health and Food Audits and Analysis) under EU-Kommissionens Generaldirektorat for Sundhed og Fødevarer (SANTE). Link til rapporten: http://ec.europa.eu/food/fvo/audit_reports/details.cfm?rep_id=3544.

³³ Kommunikation om dyrevelfærd – En undersøgelse af dyrevelfærds rolle i undervisningen på landbrugsskolerne. DCA rapport nr. 072, februar 2016.

Uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere

Fødevarerstyrelsen har, jf. målsætningen, afdækket mulighederne for et uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere. Der er krav i lovgivningen³⁴ om, at landbrugsdyr skal passes af et tilstrækkeligt antal personer, der har de relevante faglige færdigheder og kvalifikationer og den relevante faglige viden, således at dyrene kan passes velfærdsmæssigt forsvarligt.

Særligt for svin er der derudover fastsat³⁵, at svineproducenter, der beskæftiger eller ansætter personer til pasning af svin, skal sikre sig, at disse personer har modtaget instruktion og vejledning om lovgivning om beskyttelse af svin. Disse bestemmelser forudsætter viden om dyrevelfærd i forhold til de arbejdsopgaver, der skal varetages, men de indebærer ikke i sig selv et krav om egentlig uddannelse.

Baseret på en samlet vurdering, og da besætningsejer således allerede har et ansvar for, at medarbejderne har eller bibringes faglige færdigheder, så dyrene kan passes dyrevelfærdsmæssigt forsvarligt, er der ikke fundet behov for fra myndighedsside at indføre et decideret uddannelseskraft for landbrugsmedarbejdere. Dette skal også ses i lyset af, at branchen har udarbejdet undervisningsmateriale henvendt til medarbejdere i svineproduktionen.

SEGES Svineproduktion oplyser, at de har udbudt et kursus, men antallet af tilmeldte til kurset ikke var tilstrækkeligt til, at det kunne gennemføres. Det overvejes nu at tilpasse materialet, så det kan tilbydes og udbredes gennem ERFA-grupper i DLBR regi³⁶.

Interessant bemærkninger til indsatsområdet fremdrift

Dyrenes Beskyttelse finder det kritisabelt, at der ikke er krav om, at folk der passer grise modtager undervisning i dyrevelfærd. Dyrenes Beskyttelse finder det på ingen måde godtgjort, at et frivilligt tilbud med materiale på nettet bliver benyttet og i givet fald giver den fornødne viden. Det skal understreges, at der blandt de mennesker, der passer grise, i praksis er mange fra andre lande end Danmark, hvor opfattelsen af dyrevelfærd ikke nødvendigvis er som den danske, og samtidig oplever folk, der arbejder i svinestalde løbende dilemmaer mellem dyrevelfærden og produktionshensyn.

DDD finder det beklageligt, at uddannelseskraftet kun gælder for større besætninger, da der kan være lige så mange problemer med i mindre, f.eks. håndtering af syge dyr. Desuden finder DDD det beklageligt, at der ikke blev indført et uddannelseskraft for medarbejdere, der håndterer dyrene i det daglige. DDD støtter, at SEGES Svineproduktions kursus inkorporeres i Erfa-grupper, men DDD holder fast i, at det ville have været bedre, om det var obligatorisk.

---

³⁴ § 3 i bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekraft til beskyttelse af landbrugsdyr

³⁵ § 37 i bekendtgørelse nr. 17 af 7. januar 2016 om beskyttelse af svin

³⁶ DLBR er et branchesamarbejde, bestående af 31 rådgivningsvirksomheder fordelt over hele landet. DLBR-virksomhederne ejes af de danske landmænd, som også udgør størstedelen af kunderne.

3.10 Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau

Målet med indsatsområdet er at løfte dyrevelfærden på tværs af EU.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Afholdelse af international dyrevelfærdskonference
2. Udarbejdelse af positionspapir om svins velfærd
3. EU's platform for dyrevelfærd
4. Samarbejde med Nederlandene, de to tyske regioner NiederSachsen, Nordrhein-Westfalen og Danmark
5. EU's førstereference center for husdyrvelfærd

1. International svinevelfærdskonference

Fødevareministeriet har den 29. – 30. april 2015 afholdt en international konference, som havde til formål at bidrage til at forbedre velfærden for svin ved at præsentere viden om og drøfte nye veje for bedre velfærd for svin. Konferencen - med titlen "Improving pig welfare – what are the ways forward" er evalueret i første evaluering af handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin december 2015.

2. Udarbejdelse af positionspapir om svins velfærd

En fælles erklæring om dyrevelfærd (Joint Declaration on Animal Welfare) blev i december 2014 underskrevet af dyrevelfærdsansvarlige ministre fra Tyskland, Nederlandene og Danmark i Vught i Nederlandene. Som følge af denne erklæring blev et positionspapir om svins velfærd "Revision of Council Directive 2008/120/EC laying down minimum standards for the protection of pigs" udarbejdet i foråret 2015. Positionspapiret blev underskrevet af ministrene fra Tyskland, Nederlandene, Sverige og Danmark ved ovennævnte svinevelfærdskonference.

Positionspapiret peger på følgende væsentlige elementer af relevans for en eventuel ændring af svinedirektivet³⁷: at reducere antal halekuperede grise, at reducere behovet for kirurgisk kastration samt gruppeopstaldning af søer i løbe/kontrol afdelingen. Papiret opfordrer endvidere Kommissionen til at iværksætte initiativer med henblik på, at også farende og diegivende søer på sigt kan være løsgående.

En ændring af svinedirektivet er en fortsat prioritet for Miljø- og Fødevareministeriet. Kommissionen har tilkendegivet, at der prioriteres bedre håndhævelse af gældende EU-regler frem for ny eller ændret lovgivning. Uanset dette skal, der fortsat arbejdes for at fremme initiativet.

3. EU's platform for dyrevelfærd

EU's platform for dyrevelfærd blev nedsat ved Kommissionens afgørelse af 24. januar 2017 om nedsættelse af Kommissionens ekspertgruppe "Platformen for dyrevelfærd" (2017/C31/12). Kommissionens afgørelse finder anvendelse indtil 31. december 2019, hvorefter der skal tages stilling til en forlængelse.

---

³⁷ Rådets direktiv 2008/120/EF af 18. december 2008 om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin (kodificeret udgave).

Platformen har 75 medlemmer, der repræsenterer kompetente myndigheder i medlemsstaterne og EØS-lande, erhvervsmæssige og faglige organisationer vedrørende landbrugsdyr, organisationer fra civilsamfundet med aktiviteter vedr. dyrevelfærd, uafhængige forskere, internationale mellemstatslige organisationer (f.eks. OIE³⁸ og FAO³⁹) og EFSA⁴⁰.

Kommissionens afgørelse åbner mulighed for, at der nedsættes undergrupper. Kommissionen har udnyttet denne mulighed til bl.a. at nedsætte en undergruppe om grise. Undergruppen blev annonceret ved platformens 3. møde i juni 2018 og nedsat i september 2018. Undergruppen holder sit første møde den 26. november 2018. Fødevarestyrelsen er repræsenteret i undergruppen.

Undergruppen skal i første omgang overveje, hvordan halebidning kan reduceres gennem bedre overholdelseskriterier for relevante regler i direktivet om beskyttelse af landbrugsdyr⁴¹ og svinedirektivet⁴² under hensyntagen til Kommissionens henstilling⁴³. Undergruppen skal tage hensyn til og supplere enhver anden aktivitet på området, herunder arbejdet i det første EU-Referencecenter for dyrevelfærd og Kommissionens treårige projekt om reduktion af rutinemæssig halekupering. Undergruppen skal gennemgå brugen af indikatorer og vurderingskriterier i forhold til halebidning i forskellige sammenhænge, f.eks. mærkeordninger, og rådgive Kommissionen om, hvordan sådanne indikatorer og kriterier kan videreudvikles. Undergruppen skal endvidere fremme udveksling af information, erfaringer og god praksis.

4. Samarbejde med Nederlandene samt de to tyske regioner Niedersachsen og Nordrhein-Westfalen

Fødevarestyrelsen har fået til opgave at samle en arbejdsgruppe om svin i henhold til aftale på 4-Länder Treffen september 2014. Deltagerne i denne arbejdsgruppe kommer, foruden fra Danmark, fra Nederlandene, Niedersachsen og Nordrhein-Westfalen. Formålet med arbejdsgruppen er at udveksle erfaringer mellem de to tyske regioner, Nederlandene og Danmark på områder såsom håndtering af regler vedr. halekupering, beskæftigelses- og rodemateriale og kastration.

Første møde i "working group Pigs" blev afholdt i Danmark i oktober 2015 (se Evaluering af handlingsplan for bedre svinevelværd, december 2015). Der har været afholdt møde i Hannover i juni 2016, i Utrecht, Holland i marts 2017, i København i marts 2018 og i Bonn i juni 2018. Mødet i Bonn var udvidet med repræsentanter fra Belgien og Sverige. På dette møde blev der især diskuteret muligheden for fælles håndtering af Kommissionens henstilling (EU) 2016/336⁴¹. Endvidere blev problematikken vedrørende udførsel af halehalekuperede grise, herunder dokumentationskrav, drøftet, ligesom landenes håndtering af EU's krav om udarbejdelse af handlingsplan til forbedring af kontrol med forebyggelse af halebidning og undgåelse af halekupering blev berørt.

---

³⁸ Verdensorganisationen for Dyresundhed

³⁹ FN's Fødevarer- og Landbrugsorganisation

⁴⁰ Den Europæiske Fødevarsikkerhedsautoritet

⁴¹ Direktiv 98/58/EF om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål

⁴² Direktiv 2008/120/EF om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin (kodificeret udgave)

⁴³ Kommissionens henstilling (EU) 2016/336 om anvendelse af Rådets direktiv 2008/120/EF om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin for så vidt angår foranstaltninger med henblik på at begrænse behovet for halekupering

5. EU's første referencecenter for husdyrvelfærd

Efter en offentlig udvælgelsesproces blev et konsortium bestående af Wageningen Livestock Research (Holland), Friedrich Loeffler Institutet (Tyskland) og Institut for Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet i marts 2018 udpeget som EU Reference Center for husdyrvelfærd (EURCAW). Wageningen Livestock Research har den koordinerende rolle i konsortiet.

EURCAW vil fokusere på svinevelfærd, idet en forbedret håndhævelse af lovgivningen for svin er en af Kommissionens prioriteter inden for dyrevelfærd. EURCAW's fremtid vil blive evalueret hvert femte år. EURCAW yder teknisk og koordineret bistand til medlemsstaterne i forbindelse med offentlig kontrol på dyrevelfærden. Det vil også bidrage til udbredelsen af god praksis for dyrevelfærd i EU. Det vil især bidrage med videnskabelig og teknisk ekspertise, gennemføre undersøgelser og udvikle metoder til vurdering af dyrevelfærdsniveauet og metoder til forbedring heraf. EURCAW vil dække svins velfærd gennem hele produktionskæden fra besætning, gennem transport og indtil slagtning.

Interessent bemærkninger til indsatsområdet

Ingen bemærkninger fra interessenter.

4. Bilag

Bilag 1. VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets

Juni 2018

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets

Kort projektbeskrivelse:

Projektet vil facilitere en reduktion i pattegrisedødelighed fra 33 pct. til 20 pct. af totalfødte grise, øge fravænningsvægten med et kg pr. gris og give en ekstra gris pr. kuld. Indsatsen vil styrke den økologiske svineproduktions troværdighed i forhold til god dyrevelfærd. Projektet vil 1) identificere risikofaktorer for pattegrisedødelighed relateret til so og pattegrise i 10 økologiske besætninger, 2) undersøge betydningen af at introducere et særligt økologisk avlsmål specifikt rettet mod fødsel af færre og mere robuste grise og 3) undersøge hvordan faringsovervågning og sikring af et bedre nærklima for søer og pattegrise under faring påvirker overlevelse og vækst og 4) identificere de bedste hytter, der tilgodeser muligheden for at udnytte de forbedrede praksisser. Der etableres demonstrationsgårde, hvor *best management practice* implementeres. Projektets resultater spredes via rådgivning, workshops, demonstrationsgårde og skriftlig formidling.

Baggrunden for projektet er den udfordring, der ligger i, at en ud af tre pattegrise i den danske økologiske svineproduktion dør før fravæning. Denne meget høje pattegrisedødelighed er en væsentlig barriere for at opnå en forventet høj vækstrate i økologisk svineproduktion. Den høje dødelighed antages at være relateret til fødsel af flere grise end soen kan passe og som samtidig er små og svage. Det anvendte avlsmateriale synes mindre egnet til økologisk produktion, hvor soen farer i svært tilgængelige hytter, har lange laktationer, og hvor det er svært at håndtere overskydende grise i et kuld.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Udbetalt i projektet	Udbetalt i pct. af tilskudsbeløbet
10,0 mio. kr.	1,61 mio. kr.	0,88 mio. kr.	1,034 mio. kr.	10,4 pct.

Tid

Igangsat	Projektstart	Slutdato	Forløbet projekttid i pct.
Organic RDD2 2014	01-01-2014	31-06-2018	100 pct.

Projektdeltagere: AU-ANIS (projektleder), SEGES Svineproduktion, Udviklingscenter for Husdyr på Friland (UHF), 6 økologiske svineproducenter: Bertel Hestbjerg, Flemming Madsen, Nicolaj Pedersen, Poul Pedersen, Risbjerg Landbrug og René Nielsen (udgået 1/3 2015).

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af	Bemærkninger
Projektets milepæle	
Projektets leveringer	
Modning af forretningsplaner	Ikke basis for modning af forretning. Forventet stigning i antal økologiske søer var 30 %, er nu ca. 40 %. Reduktion i pattegrisedød kendes endnu ikke.
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Projektforlængelse og budgetændring – godkendt af GUDP.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner:

Væsentlige risikofaktorer for dødfødte grise er identificeret til at være ældre tynde søer og unge fede søer, faring i sommerperioden og fødsel af store kuld. Risikofaktorer for tidlig død er høj paritet, det vil sige soens antal fødte kuld, over middel huld, forekomst af dødfødte grise i kuldet og faring i sommerperioden. Risikofaktorer for ihjellægning er høj alder og store kuld. Løsninger på den høje dødelighed kan findes i nye avlsmål og ibrugtagning af genomisk selektion, samt i forbedrede hyttedesign med bedre klima. Projektet har afholdt demodag, workshop, åbent landbrug og en netværksdag. I projektets videreførelse står på dataanalyser og implementering af resultater i praksis.

Konklusion:

Sekretariatet vurderer, at fremdriften er tilfredsstillende. Projektdeltagerne indsender slutrapport senest oktober 2018.

Bilag 2. Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon

Juni 2018

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon

Kort projektbeskrivelse: Kastration af hangrise er til diskussion. I 2009 offentliggjorde justitsministeriet en plan for afvikling af kirurgisk kastration, og i EU-regi er der underskrevet en deklaration om frivilligt stop for kastration i 2018. Sammenlignet med produktion af galte indebærer ukastrerede hangrise en række fordele i form af bedre dyrevelfærd, højere foderudnyttelse og højere kødindhold. Imidlertid er der også problemer - kødet fra en mindre del af hangrisene vil have ornelugt. Hvis ca. 5 % af hangrisene frasorteres, skal der ved stop for kastration findes anden anvendelse for 37.800 tons slagtekrop. Dertil kommer ændret kropssammensætning og øget aggression.

Hangriseproduktion indebærer således betydelige værditab for slagterierne. En forudsætning for at undlade kastration af pattegrise er en sortering på slagteriet, der sikrer, at forbrugerne ikke udsættes for kød med ornelugt.

Målet med projektet er at udvikle en robust hurtigmetode til samtidig måling af ornelugtstofferne skatol og androstenon. Metoden vil effektivisere aktiviteter med henblik på at afdække muligheder for ophør med kastration, og der vil kunne indsamles væsentligt flere data om indhold af ornelugtstoffer i hangrisene, end nuværende analysemetoder tillader. Fordelingerne af de to lugtstoffer i den danske hangrisepopulation kortlægges, koncept til reduktion af ornelugt testes, og genetiske markører for ornelugt belyses. Hurtigmetoden kan efterfølgende færdigudvikles til et online målesystem til brug på slagterier.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Udbetalt i projektet	Udbetalt i pct. af tilskudsbeløbet
5,6 mio. kr.	0,4 mio. kr.	7,4 mio. kr.	3,3 mio. kr.	59 %

Tid

Tilsagn	Projektstart	Slutdato	Forløbet projekttid i %
2. runde 2013	01-01-2014	30-06-2018	100 %

Projektdeltagere: DMRI Teknologisk Institut (projektleder), SEGES Svineproduktion, Københavns Universitet, Danish Crown A/S, Tican Fresh Meat A/S.

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af	Bemærkninger
Projektets milepæle	Over halvdelen af milepælene er forsinkede og havde deadline i 3. eller 4. kvartal 2017.
Projektets leveringer	Over halvdelen af leveringerne er forsinkede og havde deadline i 3. eller 4. kvartal 2017.
Modning af forretningsplaner	
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner:

Projektet er kommet frem til mange resultater. Blandt andet er der udviklet en hurtig laboratoriemetode til samtidig måling af androstenon og skatol i spækprøver fra slagtekroppe. Over halvdelen af milepælene og leveringerne er blevet forsinket, hvilket primært skyldes en forsinket opstart på produktion af hangrise. Der har endvidere været behov for at ændre rækkefølgen på udvalgte aktiviteter under udvikling af målemetoden. Der er ingen ændringer i forhold til de oprindelige forretningsplaner. Der er et stadigt fokus på stop for kirurgisk kastration i EU, hvorfor forretningsgrundlaget for en hurtig, robust og billig analysemetode vurderes uændret.

Konklusion: Projektet har fået godkendt anmodning om projektforlængelse til 30. juni 2018, hvorfor deltagerne indsender slutrapport senest oktober 2018.

Bilag 3. Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt

September 2017

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt

Kort projektbeskrivelse: Ornelugt er den ubehagelig lugt eller smag, der fremkommer ved tilberedning af svinekød eller svinekødsprodukter fra ikke kastrerede kønsmodne hangrise. For at undgå ornelugt bliver smågrise kastreret indenfor 2. til 7. levedøgn. Denne metode er fra et dyrevelfærds synspunkt kritisabel, og i følge en EU deklARATION skal kastration være afskaffet i EU senest d. 1. januar 2018⁴⁴. De vigtigste komponenter, der forårsager ornelugt, er skatol og androstenon. Mens der er en bred viden om skatol, er meget lidt kendt om androstenon. Nye data har imidlertid vist, at adsorberende materialer (såsom aktivt kul) kan reducere koncentration af androstenon i plasma og spæk og dermed ornelugt. Ørsted⁴⁵ udvikler i samarbejde med DTU en energiteknologi, der omdanner landbrugets restprodukter til gas, det vil sige en termisk forgasning af biomasse. Restproduktet, asken, fra denne teknologi, indeholder 40-50 % restkul, biochar, som kan have adsorberende egenskaber som aktivt kul. Dette er en dobbelt grøn proces, der anvender: 1) restprodukter til produktion af grøn energi, 2) restproduktet fra denne proces til at reducere ornelugt. I dette projekt genereres viden om androstenon omsætning, som vil blive anvendt til at teste adsorberende materialer for deres potentiale til at reducere ornelugt og optimere dette potentiale. Projektet vil karakterisere, udvikle og teste produkter baseret på biochar fra Ørsted's forgasser. Forgasserne skal alene eller i kombination med diatomeer eller mineraler, der reducerer ornelugt til en pris, der er rentabel for svineproducenter.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Projektets totalbudget
2,1 mio. kr.	0 mio. kr.	0,3 mio. kr.	2,4 mio. kr.

Tid

Tilsagn	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato
1. runde 2014	01-08-2014	31-07-2016	01-04-2017

Projektdeltagere: AaU Institut for Husdyrvidenskab (projektleder), DTU, Damolin, BECH-consult.

Konklusion: Sekretariatet vurderer, at projektet er forløbet tilfredsstillende, selvom projektets resultater ikke blev som forventet. Projektet fik kun tilsagn til AP1, og blev afsluttet i 2017. Projektet ville undersøge effekten af tilsætning af aktivt kul og andre adsorberende stoffer til foderet på koncentrationen af androstenon i spæk og plasma hos danske orner. Ingen af stofferne viste en signifikant effekt. Projektet viste imidlertid, at androstenon bliver absorberet fra tarmen, hvilket betyder, at en reduktion af androstenonniveauet i spæk hos orner bør kunne opnås med en målrettet fodringsstrategi; denne er dog ikke fundet endnu.

⁴⁴ Besættningsejere og deres ansatte har fra 1. januar 2018 mulighed for selv at lokalbedøve pattegrise forud for kastration, hvis de har gennemført et godkendt kursus i lokalbedøvelse af pattegrise. Der er tale om en frivillig ordning.

⁴⁵ Tidligere Dong Energy.

Bilag 4. HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?

Juli 2018

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?

Kort projektbeskrivelse: HeleHaler anvender forskning fra tidligere og igangværende projekter til at udvikle brugen af et produktions-styringsværktøj (HeleHaler) til svineproduktionen, der er målrettet mod at reducere halebid og muliggøre et stop for produktion af halekuperede grise. Projektets formål er at fremstille første generation, til brug i svinebesætninger med udbrud af halebid, som ved brug reducerer frekvensen af halebid til under 3 %. Gennem systematisk indsamling af besætningsspecifikke data vil HeleHaler identificere problemområdet, der forårsager halebid i den enkelte besætning, opstille retningslinjer for test af tiltag i besætningen målrettet mod problemområdet og dokumentere effekten af tiltaget både økonomisk og velfærdsmæssigt. I en problembesætning med 20 % halebidte grise forventes brug af HeleHaler at kunne reducere halebidte grise til 3 % og reducere dødelighed med 2,5 % -enheder. Det svarer til en øget indtjening på ca. 160.000 kr. årligt i en besætning, der producerer 10.000 slagtesvin pr. år. Den lavere dødelighed reducerer tillige kg foder/kg produceret gris og udledningen af næringsstoffer per produceret gris. Derudover reduceres udgifter til sygestier, medicinforbrug og arbejdsforbrug. Effekterne giver mulighed for at ophøre med halekupering, hvilket sikrer opfyldelse af lovkrav og forbedrer branchens image i befolkningen; en faktor der er vanskelig at prissætte, men som har væsentlig betydning for den enkelte producent og for branchen som helhed

Godkendt ændring (januar 2015): Projektets oprindelige mål fastholdes, men metoden ændres, da det ikke har været muligt at finde 15 problembesætninger, som ønsker at indgå i projektet. Projekt- og styregruppen ser et større potentiale i at udvikle et beslutningsstøtteværktøj, som på et tidligt tidspunkt kan varsle om en øget risiko for udbrud af halebid, fremfor det oprindelige produkt, der kan pege på mulige interventioner i besætninger, hvor halebid allerede er et problem. Produktet er nu et beslutningsstøtteværktøj, som kan varsle udbrud af halebid hos ukuperede/kuperede grise. Samtidig er ny slutdato godkendt.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Udbetalt i projektet	Udbetalt i pct. af tilskudsbeløbet
6,4 mio. kr.	1,6 mio. kr.	0,5 mio. kr.	1,1 mio. kr.	18 %

Tid

Tilsagn	Projektstart	Slutdato	Forløbet projekttid i %
2. runde 2013	01-04-2014	31-03-2019	85 %

Projektdeltagere: Aarhus Universitet (projektleder), Landbrug & Fødevarer, Agrosoft A/S og Københavns Universitet.

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af:	Uddybende beskrivelse
Projektets milepæle	
Projektets leveringer	
Modning af forretningsplaner	
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Givet projektførlængelse bl.a. grundet ændring i arbejdsplanerne, så dataindsamlingen blev større og mere brugbar.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner:

Projektet har fokuseret på at få færdiganalyseret data omkring ændringer i adfærd op til haleskade. Der er fokuseret på adfærdstyperne; aktivitetsniveau, objektmanipulation og halepositur. Mod forventning viste resultaterne, at observationerne skal foretages endnu længere tilbage end en uge fra haleskade, samt en eventuel mildere definition af haleskade skal bruges som udgangspunkt. Projektdeltagerne vil frem til projektafslutning fokusere på analyserne vedr. prædiktionsmodellerne og en evt. udvikling af et produkt vil først hænde efter projektperioden. Projektet forløber overordnet set efter projektplanen.

Konklusion:

Sekretariatet vurderer, at fremdriften er tilfredsstillende, og projektdeltagerne forventer at blive færdig til projektets slutdato.

Bilag 5. Stikoncept til grise med lange haler (special-H)

Juni 2018

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Stikoncept til grise med lange haler (special-H)

Kort projektbeskrivelse: Projektets mål er dels at udvikle en ny slagtesvinesti baseret på svenske erfaringer og svensk indretning og dokumentere, hvorvidt stien giver anledning til en lavere forekomst af halebid end traditionelle danske stier. Dernæst er det at sikre Danish Crown flere Antonius grise, da der forventes en øget efterspørgsel efter kød fra specialgrise. Der er derfor behov for et stikoncept med større sikkerhed for, at der ikke opstår halebid. Svensk stiindretning og opstaldning indeholder nogle af de elementer, som giver lav risiko for halebidning, idet der er en stor andel fast gulv i stierne, brug af halm og en lavere belægningsgrad. Dette harmonerer godt med Antoniuskonceptet, hvor grisene heller ikke halekuperes, og der også er krav om større areal pr. gris, fast gulv i stierne og brug af halm. Formålet med projektet er at undersøge, om to forskellige opstaldningsformer til slagtesvin (dansk kontra svensk inspireret) har forskellig dyrevelfærd, om opstaldningsformen påvirker forekomsten af halebid og endelig klarlægges, om der er forskelle i grisenes produktivitet i de to systemer. Projektet kombinerer produktions-, adfærds- og velfærdsmæssige konsekvenser i et forsøg, hvor slagtesvinene i en produktionsbesætning opstaldes under enten danske eller svensk inspirerede produktionsforhold. Det er afgørende for projektet, at de svensk inspirerede stier etableres i en nybygget stald, idet arealforbruget og indretningen af stierne er væsentlige forskellige fra traditionelle danske stier.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Udbetalt i projektet	Udbetalt i pct. af tilskudsbeløbet
2,9 mio. kr.	2,1 mio. kr.	0,1 mio. kr.	0,9 mio. kr.	31 %

Tid

Tilsagn	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i %
1. runde 2014	01-07-2014	31-07-2017	30-06-2018	100 %

Projektdeltagere: Landbrug & Fødevarer (projektleder), Danish Crown, Københavns Universitet, Gråkjær Staldbyg A/S og gårdejer Mathiasen.

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af:	Uddybende beskrivelse
Projektets milepæle	Hele AP2 er forsinket pga. sygdomsudbrud i besætningen samt for lav produktion af grise til forsøget.
Projektets leveringer	Hele AP2 er forsinket pga. sygdomsudbrud i besætningen samt for lav produktion af grise til forsøget.
Modning af forretningsplaner	Gråkjær har endnu ikke igangsat planer om kommercialisering
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner:

Projektet forløber overordnet efter projektets plan, trods sygdomsudbrud og lav produktion af svin i besætningen. Projektleder oplyser, at forsinkelser formodentlig vil medføre ansøgning om projektførlængelse, hvilket vil være muligt. Gråkjær har endnu ikke igangsat planer for kommercialiseringen, dog er der indlagt undersøgelser af betydningen for lavere belægningsgrad. Derudover påtænkes det at undersøge betydningen af tydeligere zoneopdeling af stien. Projektet forventer at være færdig med registreringerne ved udgangen af 2017. Der er et godt samarbejde mellem projektdeltagerne.

Konklusion:

Projektet har fået godkendt en projektførlængelse til den 30. juni 2018, hvorfor de skal indsende en slutrapport senest oktober 2018.

Bilag 6. Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact

Juni 2018

Projektet har i november 2017 fået projektførlængelse til 31. dec. 2018. Projektet har ikke indsendt statusrapport sommer 2018, hvorfor denne statusrapportering er uændret i forhold til sept. 2017.

GUDP-sekretariatet er i dialog med ansøger herom.

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact (StraWell)

Kort projektbeskrivelse: Af hensyn til dyrevelfærd skal svin ifølge dansk lovgivning have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde beskæftigelses- og rodemateriale, der kan stimulere grisenes undersøgende adfærd og reducere unormal og skadevoldende adfærd rettet mod andre grise. Halm er et tilgængeligt egnet materiale, der er økonomisk realistisk at tage i anvendelse. Imidlertid er der behov for udvikling af teknologier, der kan tildele halm på en hensigtsmæssig måde, samt udvikling og test af systemer til håndtering af gylle, der indeholder halm, og dermed har ændrede fysiske egenskaber.

StraWell-projektet imødekommer dette behov ved at udvikle teknologi til at tildele halm og håndtere den halmrige gylle på den mest optimale måde. Projektet har fokus på den tildelte halms gavnlige virkning på dyrevelfærd, men derudover vil den samlede effekt af halmen og det tilhørende gyllesystem på emissioner af ammoniak, lugt og drivhusgasser afklares. Der forventes tillige en klar positiv effekt af halmtildeling på gyllens biogaspotentiale, hvilket ligeledes undersøges og dokumenteres i projektet.

I projektet udvikles ny teknologi, der kan tildele halm automatisk og ny gyllehåndteringsteknologi, samtidig med at muligheden for at anvende eksisterende gyllesystemer afklares. Som støtte for teknologiudviklingen udføres anvendt forskning rettet mod at undersøge de forventede positive effekter (dyrevelfærd, emissioner, biogas) i forhold til tildelingsteknik, tildelt mængde halm og gyllesystem.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering	Udbetalt i projektet	Udbetalt i pct. af tilskudsbeløbet
6,4 mio. kr.	2,9 mio. kr.	0,4 mio. kr.	0,9 mio. kr.	14 %

Tid

Tilsagn	Projektstart	Projektslut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i %
2. runde 2013	01-01-2014	30-12-2016	31-12-2018	90 %

Projektdeltagere: AgriFarm ApS, Aarhus Universitet, BoPil A/S, SundsAlfa Betonvarefabrik og Landbrug & Fødevarer, herunder SEGES Svineproduktion.

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af:	Uddybende beskrivelse
Projektets milepæle	Alle milepæle forsinket grundet manglende resultater og personaleudskiftning.
Projektets leveringer	Alle leveringer forsinket grundet manglende resultater og personaleudskiftning.
Modning af forretningsplaner	Ingen, afventer endelig udslusningssystem.
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Der er risiko for endnu en anmodning om projektførlængelse.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner

(uændret siden status september 2017):

Mange milepæle og leveringer er forsinkede grundet vanskelighed med at opnå de ønskede resultater. Foreløbig er et udslusningssystem afprøvet med rimeligt resultat (skrubesystem i gyllekanalens render). Afprøvning af andet system vil blive afprøvet og afsluttet efter sommer. Der har ikke været nogen modning af forretningsplaner i indeværende periode, og projektet har lidt under stor udskiftning af personer knyttet til projektet, men væsentlige nøglepersoner er stadig med. Projektet har jf. ovenstående i (2015) fået en projektførlængelse på et år, så projektet kan nå i mål. Denne projektførlængelse er formodentlig ikke nok, og der forventes endnu en projektførlængelsesansøgning. Der tages dialog med projektdeltagerne.

Konklusion: Projektet har fået godkendt projektførlængelse til 31. december 2018. Projektet har ikke indsendt statusrapport sommer 2018, hvorfor denne statusrapportering er uændret i forhold til september 2017.

Bilag 7. Månegrisens Netværk

Oktober 2016

Afslutning for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Månegrisens Netværk

Kort projektbeskrivelse (fra projektansøgningen): Månegrisen er en del af regeringens innovationsstrategi og har til formål at sikre en rentabel produktion af svin med minimal belastning af miljø, klima, dyr og omgivelser. Formålet med dette netværksprojekt er at tænke og udvikle innovative teknologiske løsninger, som både er rentable og samtidig kan indgå i fremtidens svinestald. Projektet vil kortlægge barrierer, udfordringer, muligheder og potentialer for de nye innovative teknologiske løsninger. Gennem projektets tværfaglige og faginddelte netværksaktiviteter, vil der blive samarbejdet på tværs og i helt nye konstellationer. Outcome af projektet vil være en rapport indeholdende de kravspecifikationer, der er udpeget og identificeret igennem processens netværksarbejde. Rapporten vil ligge til grund for Månegrisens nødvendige videre udviklings- og innovationsarbejde. Netværkets deltagere er ni forskellige institutioner, der alle besidder væsentlige og relevante ressourcer i og omkring udviklingen af den danske slagtesvineproduktion

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
1,5 mio. kr.	0,9 mio. kr.	0,6 mio. kr.

Tid

Igangsat	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
1. runde 2014	01-07-2014	30-06-2015	30-06-2016	100 pct.

Projektdeltagere: Landbrug & Fødevarer, Videncenter for Svineproduktion (nu SEGES Svineproduktion, projektleder), Agrotech, KU, Dansk Agroindustri, AU Ingeniørvidenskab, DMRI, AU Husdyrvidenskab, DTU Vet, Agro Business Park.

Konklusion: Sekretariatet vurderer, at projektet er gennemført som planlagt på trods af afvigelser i forhold til enkelte milepæle og leverancer samt en projektførlængelse på et år. Projektets hovedresultat er, at der er udpeget innovationsemner og udarbejdet 10 faglige notater inden for miljø, velfærd, sundhed, ressourceudnyttelse og måleteknik, som har behov for videreudvikling.

Projektets resultater kan findes her: <http://svineproduktion.dk/Aktuelt/Temaer/Maanegris>.

Bilag 8. Aftale om overlevelse af pattegrise mellem DDD og SEGES

Forbedret overlevelse hos pattegrise i danske svinebesætninger

Aftale om fælles kampagneindsats mellem Den Danske Dyrlægeforening (DDD) og SEGES Videncenter for Svineproduktion

DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion ønsker i fællesskab at forbedre overlevelsen hos pattegrise i danske svinebesætninger. Målet er, at langt flere grise skal overleve og derved forbedre dyrevelfærden og produktionsekonomien hos danske svineproducenter.

Med denne indsats tager DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion et nyt initiativ i forlængelse af de initiativer, som var aftalt i forbindelse med topmødeerklæringen om bedre dyrevelfærd hos svin.

Kampagnen supplerer dermed en række aktiviteter, der allerede er iværksat for at forbedre pattegriseoverlevelsen, herunder projektet PattegrisLIV, som SEGES Videncenter for Svineproduktion har iværksat i 2015.

Kampagnen henvender sig til alle so-besætninger, og parterne opfordrer til, at producenterne drøfter pattedødelighed med deres sundhedsrådgivningsdyrlæge i forbindelse med et sundhedsrådgivningsbesøg, og at der på den baggrund iværksættes en individuel tilpasset indsats på besætningsniveau i alle besætninger.

Forberedelse og opstart af kampagneindsats

Den fælles indsats forberedes frem til 1. januar 2016, hvorefter kampagnen for alvor skydes i gang primo januar 2016.

- 1) Kampagnen lanceres på Svinekongressen 2015.
- 2) Frem til 1. januar 2016 udarbejder DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion fælles materiale, som besætningsdyrlægerne kan benytte i svinebesætningerne herunder
  - cases med eksempler på mål for pattegriseoverlevelse og de økonomiske gevinster heraf
  - et værktøj til benchmarking, hvor den enkelte besætning kan benchmarke sig op imod kollegaer på områder som totalpattedødelighed, døde indtil fravænnning, total født og total levendefødt.
- 3) Primo 2016 introduceres kampagnen på en faglig dag for svinedyrlæger og produktionskonsulenter.
- 4) Fra 1. januar 2016 frem til juli 2016 skal pattedødeligheden indgå som et tema på et sundhedsrådgivningsbesøg.

På besætningsniveau skal der foretages en differentieret indsats, der tager udgangspunkt i besætningens nuværende niveau for pattegrisedødelighed. Den skal koordineres med rådgivernes indsats i projekt PattegriseLIV og fokusere på følgende elementer:

- 1) Med udgangspunkt i det nuværende niveau for pattegrisedødelighed i besætningen sættes der et individuelt mål for at forbedre pattegriseoverlevelsen og produktionsøkonomien.
- 2) Der udarbejdes handlingsplan for den besætningspecifikke indsats, og der foretages forventningsafstemning i forhold til ressourceforbrug og løbende opfølgning i den enkelte besætning.
- 3) Der fastlægges milepæle og aftales motivationsfaktorer.
- 4) Målet opnås og plan for fastholdelse af resultatet aftales, ELLER målet er ikke nået, og der fastlægges ny individuel handlingsplan.

Fastlæggelse af handlingsplan

Besætningsdyrlægen og besættningsejer fastlægger i fællesskab en handlingsplan for at nå mål om forbedret pattegriseoverlevelse og forbedret produktionsøkonomi.

- a) Totalpattegrisedødeligheden analyseres
- b) Der sættes mål for dødfødte og døde indtil fravæning
- c) For dødfødte arbejdes der eksempelvis med (ej prioriteret):
  - o So-konstitution
  - o Alder på sohold
  - o Fodring
  - o Faringsovervågning/flexarbejde
  - o Nye innovative principper
- d) For de levendefødte arbejdes der eksempelvis med:
  - o Kortlægning af dødsårsager og tidspunkt
  - o Fastlæggelse af dyrlægens rolle i besætningen på de store faredage (f.eks. instruktion i fødselshjælp, fokus på nærmiljø, kuldudjævning, korrekt behandling af soen)
  - o Løbende opfølgning

Kommunikationsindsats

Der arbejdes løbende på at kommunikere de gode succeshistorier og erfaringsopsamling til motivering af kolleger og for at synliggøre effekten og værdien af en reduceret pattegrisedødelighed. Dette kan f.eks. ske gennem Erfa-grupper eller andre landmandsfora.

Evaluering af indsatsen

DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion evaluerer løbende indsatsen sammen. I forbindelse med offentliggørelse af resultaterne for landsgennemsnittet i svineproduktion i 2017 evalueres den iværksatte kampagne for pattegrisedødelighed.

20. oktober 2015

Den Danske Dyrlægeforening

SEGES-Videncenter for Svineproduktion

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tlf.: 33 92 33 01
fvm@fvm.dk
www.mfvm.dk